

MØTEDOKUMENTER

Forskningsutvalget

23.-24.06.2021

UNIVERSITETET I BERGEN

**Forsknings- og innovasjonsavdelingen
Juni 2021**

Møte i Universitetets forskningsutvalg

Onsdag 23. – torsdag 24.juni 2021

Solstrand Fjordhotell

Onsdag 23: juni Lunch kl. 12:00

Møtetestart kl 13:00

Middag kl. 19:00

Torsdag 24. juni

Møtestart kl. 09:00

Lunch kl. 12:00

Saksliste

- I. **Godkjenning av innkalling og saksliste**
- II. **Referat 12.mai**
- III. **Saker**

FU 21/21	Åpne læringsressurser Saksforelegg, Vedlegg, Vedlegg 2, Endelig utredning
FU 22/21	Ph.d.-melding 2020 Saksforelegg
FU 23/21	Oppfølging av kvalitetsarbeidet i ph.d.-utdanningen ved UiB Saksforelegg, Vedlegg
FU 24/21	Forberedelse til NOKUT-tilsyn Saksforelegg
FU 25/21	Gjennomgang av utvalgets arbeid i perioden 2017 - 2021 Saksforelegg
FU 26/21	Momentum – status Saksforlegg
Eventuelt	

Universitetets forskningsutvalg

Møte 12. mai 2021

12:30 – 15:00

Møte var digitalt og ble holdt i Zoom

Referat - utkast

Til stede: Margareth Hagen, Annelin Eriksen, Aino Hosea, Anne Beate Maurseth, Anne Marie Frøseth, Anne Marit Blokhus, Marit Bakke, Marit Øilo, Gro Mjeldheim Sandal, Ragnhild Muriaas, Nina Serdarevic, Anne Helen Mydland, Martine Jordana Baarholm

Fra Administrasjonen: Benedicte Løseth, Birgit Falch, Bjørn Einar Aas, Yngve Brynjulfsen, Marie Eide, Even Sørland, Vibeke Irgan

I. Saker.

Ved møtets åpning gratulerte rektor representanten for gruppe B, Nina Serdarevic med vellykket disputas.

II. [Referat](#) fra møte 24. februar

Godkjent

III. Saker

	Sak
FU 9/20	Publiseringstall Marta Lorenz fra Universitetsbiblioteket innledet. Hennes presentasjon er tilgjengelig her . UiB øker i antall, men antallet publikasjoner har vært stabil. Økningen er størst nivå 2. UiB har en økt andel åpen publisering. Fakultetene kan ta kontakt gjennom bibliometri-eposten med forespørsel om publiseringstall.
FU 10/20	Koronaundersøkelsen Saksforelegg var utsendt med sakslisten, samt en rapport fra en spørreundersøkelse. Seniorrådgiver Marie Eide innledet til diskusjon. Utvalget ønsket rapporten velkommen. Den ble vurdert som et viktig, innsiktsgivende og interessant arbeid. En stor og økende andel har vansker med fremdriften pga. korona. Utvalget tok undersøkelsen til orientering.
FU 11/20	Erfaringer med mindre omarbeidinger av innlevert avhandling Saksforelegg var utsendt med sakslisten. Rådgiver Yngve Brynjulfsen innledet til diskusjon. Saken ble lagt frem for utvalget til drøfting. Utvalget uttrykte ulike syn på adgangen til mindre omarbeidinger, bl.a. med bakgrunn i forskjeller mellom fakultetene mht til fagtradisjoner og forskningskulturer. Innspill som fremkom i kom i utvalgets vil inngå i grunnlaget i en eventuell revisjon av forskriften.
FU 12/ 20	Formaliserte ph.d.-samarbeid i form av fellesgrader og dobbelgrader Saksforelegg og forslag til retningslinjer var utsendt med sakslisten. Saken ble lagt frem for utvalget til drøfting. Rådgiver Yngve Brynjulfsen innledet. Utvalget sluttet seg til et foreslått konsept med ny og klargjørende terminologi, med todeling av formaliserte ph.d.-samarbeid i form av 1) fellesgrader og 2) dobbelgrader. Vansker som kan oppstå når disputasen foregår hos vår partnerinstitusjon ble også diskutert, særlig veileders eventuelle deltagelse i en disputaskomité, som kan være i strid med gjeldende norsk rett. Det er behov for å få avklart hva som er det juridiske handlingsrom, og om det er mulig å foreta individuelle og særlige vurderinger. Det er videre et mål å få diskutert hvordan

	man håndterer dette på andre norske institusjoner. Det er viktig å finne ordninger for de avtalene som haster nå, og komme tilbake til en fornyet diskusjon om generelle ordninger og prinsipper på et senere tidspunkt.
FU 13/ 20	Felles praksis vedr. kostnadsberegning for eksterne ph.d.-kandidater. Saken ble utsatt.
Eventuelt	<ul style="list-style-type: none"> a) Søking til Momentum. Foreløpig syv søkere til 15 plasser. Søknadsfristen utsatt. b) Høring om Strategi for forskerrekuttering og karriereutvikling. Even Sørland fra HR-avdelingen orienterte. Han orientering er tilgjengelig her.

UTKAST

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 23.06.2021
FU-sak: 21/21		Arkivsaknr.:

Åpne læringsressurser. Gjennomgang av høringsvar og forslag til oppfølgingsplan

Innledning

Det vises til FU-sak 10/21 Åpne læringsressurser drøftet 24.03.2021. Dokumentet «Åpne læringsressurser. Utredning av arbeidsgruppen for regelverket» har vært på høring ved fakultetene med frist 7. juni. Det er mottatt høringsinnspill fra følgende fakultet:

Fakultet for kunst, musikk og design
Det juridiske fakultetet
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet v/ Matematisk institutt, Geofysisk institutt, Institutt for biovitenskap/bioCEED

De fleste høringsvarende innleder med at det er gjort et godt og grundig arbeid med utredningen. De slutter seg i all hovedsak til oppfølgingsforslagene som skisseres. Arbeidsgruppen takker for alle innspillene i høringsrunden.

Hovedpunktene i høringsvarene er oppsummert og systematisert i vedlegg 1. Flere høringsinnspill går på spørsmål om konkrete uklårheter eller behov for avklaringer i dokumentet. Disse har arbeidsgruppen forsøkt å svare på. De øvrige innspillene krever videre utredning av problemstillinger eller konkretisering av oppfølgingstiltak. Innspillene fra høringsrunden er viktige sammen med arbeidsgruppens utredning i det videre arbeidet.

Høringsdokumentet var også drøftet i Utdanningsutvalget på møte 20. Mai. Innspillene er tatt med som vedlegg 2.

I dokumentet «Åpne læringsressurser. Utredning av arbeidsgruppen for regelverket» foreslås det tiltak for å fremme en kultur for deling av læringsressurser ved UiB, både internt og åpent, videreutvikling av en støttetjeneste for undervisere, gjennomgang av informasjon på UiBs nettsider om opphavsrett og personvern, kurs og opplæring.

Arbeidsgruppen viser til universitetsstyretsaken den 24.9.2020 (sak 101/20), som fastslår at det er UiB læringslab, i samarbeid med Universitetsbiblioteket og andre relevante enheter og fagmiljøer ved UiB som skal koordinere arbeidet med åpne læringsressurser. Arbeidsgruppen foreslår derfor at UiB læringslab sammen med Universitetsbiblioteket får et koordinerende ansvar for å følge opp tiltakene som foreslås i utredningen, og at kompetanse som ligger hos andre enheter og fagmiljøer trekkes inn etter behov.

Saken legges med dette frem for utvalget til drøfting.

Vedlegg 1- Åpne læringsressurser

Systematisering av høringssvar

Åpne læringsressurser. Utredning av arbeidsgruppe for regelverket

Arbeidsgruppen har mottatt høringsinnspill fra:

- Fakultet for kunst, musikk og design
- Det juridiske fakultetet
- Det samfunnsvitenskapelige fakultet
- Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet
- Matematisk institutt
- Geofysisk Institutt
- Institutt for biovitenskap/bioCEED

De fleste høringsvarende innleder med at arbeidsgruppen har gjort et godt og grundig arbeid. Fakultetene slutter seg i all hovedsak til oppfølgingsforslagene som skisseres. Institutt for biovitenskap/bioCEED trekker frem at hovedformålet med undervisningen er (og må forbli) at studentene skal lære. Deling av læringsressurser må dermed støtte opp om dette hovedformålet, slik at andre mål forblir sekundære.

Arbeidsgruppen har også presentert utredningen for Utdanningsutvalget på møte 20. Mai. Innspillene herfra var at utredningen var nyttig og kom med gode avklaringer, samt at den fremstiller de juridiske problemstillingene på en forståelig måte. De hadde også noen konkrete kommentarer til enkeltelementer, se et sammendrag av innspillene fra Utdanningsutvalget som eget vedlegg.

Hovedpunktene i høringsvarene systematiseres tematisk i det som følger. Arbeidsgruppen vil takke alle som har kommet med høringsinnspill. Flere høringsinnspill går på spørsmål om uklarheter eller behov for videre avklaring eller utredning. Noen av disse har arbeidsgruppen forsøkt å svare på løpende i gjennomgangen. Noen av innspillene spør etter tjenester som allerede eksisterer ved UiB, for eksempel produksjonsstøtte på UiB Læringslab. Her bør en se på hvordan en kan kommunisere tilbudet bedre ut på UiB. Det er også innspill som peker på utfordringer som bare vil bli mer og mer aktuelle, for eksempel utfordringer med systemer for praktisk innhenting av og videre behandling av samtykke. Her bør en koble på de aktuelle miljøene som kommer innspill i det videre arbeidet.

De øvrige innspillene krever videre utredning eller konkretisering av oppfølgingstiltak. Innspillene fra høringsrunden er viktige sammen med arbeidsgruppens utredning i det videre arbeidet.

Høringsinnspillene

Definisjon "læringsressurser"

- Institutt for biovitenskap/bioCEED melder at arbeidsgruppens inndeling av definisjonen av åpne læringsressurser er fornuftig, men savner et videre skille mellom det som er laget for digital

deling og det som er designet for å skje i klasserommet, men som likevel kan besluttes delt i etterkant. Dette fordi disse to situasjonene har ulike mål, ulik pedagogisk tilnærming og dermed ulik delingsverdi. En må være bevisst også dette skillet (ressurser laget mht deling og øvrige ressurser) når en vurderer deling av læringsressurser, både mht hva UiB forventer av undervisere og deling av læringsressurser, og mtp teknisk, pedagogisk og personvern hensyn og kompetanse.

- Institutt for biovitenskap/bioCEED peker også på at studentarbeider også kan være læringsressurser som kan deles (med studentenes samtykke), for eksempel er studentposter vurderingsform og studentblogger et obligatorisk arbeidskrav på noen emner på BIO.
- Geofysisk Institutt spør om også skriftlig undervisningsmateriale skal deles, og eventuelt hvilken dokumentasjon og/eller tilleggsinformasjon som forventes delt?

Delingsplattform – DLR

- Institutt for biovitenskap/bioCEED presiserer behovet for (flere) kategorier for deling i DLR, slik at man kan dele til spesielle målgrupper innad, for eksempel til studenter eller mellom undervisere.
 - *Kommentar fra arbeidsgruppen: Dette avhenger av tekniske muligheter i DLR, bl.a.mulig kobling opp mot FEIDE.*
- Geofysisk Institutt trekker frem at UiB (som jo står ansvarlig for eventuelle brudd på opphavsrett og personvern) bør være samstemt og oppfordre til bruk av interne plattformer for deling (DLR, Kaltura, MittUiB) framfor løsninger som deling i Youtube.
 - *Kommentar fra arbeidsgruppen: Dette må bli en del av kommunikasjonsarbeidet knyttet til utrulling av DLR-plattformen i fakultetene.*
- Geofysisk Institutt peker på viktigheten av at det må sikres at undervisningsmaterialet som deles siteres riktig. Manglende mulighet til å spore materialet tilbake til en pålitelig kilde kan medføre redusert vitenskapelig kvalitet i undervisningen, forvrengt kunnskap og spredning av myter. Forskere og vitenskapsresultater blir sårbare.
- KMD peker på særegenhetene ved kunstnerisk utviklingsarbeid som er særlig aktuelt for KMD. De melder inn at den digitale løsningen de har i dag, Research Catalogue, ikke dekker behovene for lagring og deling som de har.
 - *Kommentar fra arbeidsgruppen: Det må arbeides videre for å se på hvordan behovene kan dekkes gjennom UNITs utviklingsprosjekt Nasjonalt Vitenarkiv. Her er KMD og UB koblet på UNITs prosjekt. Videre må det sees nærmere på hvordan DLR kan møte behovene for lagring og deling, noe som bør følges opp av prosjektet Lagring og LOR knyttet til Læringslaben.*

Delingskultur

- Institutt for biovitenskap/bioCEED trekker frem at undervisere bør arbeide kunnskapsbasert og forstå de positive og negative implikasjonene for undervisning og læring for både underviser og student når undervisningen skal deles. Dette er noe som må forskes på. UiB bør ta i bruk den

kunnskapen, erfaringen og forskningen som finnes når det skal tas beslutninger og avklares forventninger om deling av læringsressurser.

- Geofysisk Institutt trekker frem at videoproduksjon er svært tidskrevende og en terskel for utvikling av en delingskultur. Geofysisk Institutt ønsker mer informasjon om hvordan underviserne i praksis skal få hjelp til produksjon av læringsressurser. Utredningen nevner bare oppbygging av delingskultur og kurs i bl.a. opphavsrett samt en støttefunksjon i regi av UiB læringslab. Det står bare at dette må utredes videre. Kan underviseren avhjelpest ved at UiB har egne folk som tar seg av videoproduksjonen ut fra en konkret bestilling i dialog med underviser.
 - *Kommentar fra arbeidsgruppen: Som nevnt innledningsvis er dette tjenester som tjenester som allerede eksisterer ved UiB, bl.a. på UiB Læringslab.*
- Geofysisk Institutt ber om avklaring på hvordan den enkelte foreleser skal få tilgang til nødvendig teknisk utstyr til produksjon av læringsressurser. Dagens nettsider om videoredigering foreslår bruk av lisensierte adobe-produkter ansatte ikke automatisk har tilgang til. Det er unødvendig komplisert at alle ansatte hver for seg må argumentere for innkjøp av essensielt utstyr og programvare til enklere videoopptak. De foreslår heller en standard-pakke som undervisere kan bestille når de planlegger å produsere læringsressurser.
- KMD trekker frem Frontrunners-gruppene ved UiB og ved KDM som eksempler på viktige ambassadører i det videre arbeidet med informasjon og opplæring i deling av læringsressurser og stimulering av en delingskultur
- Geofysisk institutt kommenterer at ettersom det nok er stort behov for insentivmidler er det kanskje ikke er hensiktsmessig at alle hver for seg skal søke på slike midler?

Lisenser

- SV kommenterer at det må være lett å velge riktig lisens for en åpen læringsressurs og at forskjeller og konsekvenser av de ulike lisensvalgene må komme tydelig frem.
- Geofysisk institutt spør om alle CC-lisenser medfører en plikt til å sitere.
 - *Kommentar fra arbeidsgruppen: Alle CC BY-lisensene krever navngivelse/kreditering av opphaver. CC0-lisensen krever ikke kreditering/navngivelse, men etter omstendighetene vil man likevel ha en plikt til navngivelse etter åndsverkloven § 5 også ved bruk av CC0.*
- Geofysisk institutt ber om avklaring ifm “intern UiB lisens”, hvilket materiale omfattes her? Omfattes videreutdanning som UiB tar betalt for?
 - *Kommentar fra arbeidsgruppen: En intern UiB lisens er ikke utarbeidet enda, arbeidsgruppen kommer bare med et forslag på en løsning. En egen intern lisens ble foreslått av arbeidsgruppen med tanke på å senke terskelen for deling, da det deles med færre enn ved å dele åpent og da det vil åpne for bruk i tråd med Kopinoravtalen. Behovet for og innholdet i en alternativ UiB-lisens bør utredes videre.*

Produksjonsrettigheter

- Geofysisk institutt ber om ytterligere avklaringer om når UiB har produsentrettigheter, se utredningen s. 5: “*UiB vil i mange tilfeller ha produsentrettigheter til lyd- og filmopptak som produseres med institusjonens utstyr og i institusjonens regi etter åndsverkloven § 20*”. Inkluderer det alt som er laget på UiB-eide laptops?
- SV trekker frem viktigheten av klarheten rundt hva som skjer med rettighetene til læringsressurser dersom underviser bytter jobb til en annen utdanningsinstitusjon: Krevers videre bruk ved UiB underviserens samtykke?

Styringsrett og pålegg om deling

- Matematisk institutt trekker frem UiBs styringsrett ifm. pålegg av opptak av undervisning. Det gjelder setningen “*Det ligger også innenfor UiBs styringsrett a gi pålegg om opptak av undervisning (typisk opptak av tradisjonelle forelesninger)*” og problematiserer dekningen av referansen (Kielland s. 52-55). De mener også det strider mot ånden i dokumentet som generelt overlater avgjørelsen om opptak og deling til underviser, og viser til side 10 i utredningen hvor det står at “*Forelesninger hvor bare underviseren deltar vil ikke være problematisk, ettersom det vil være underviseren selv som deler og tilgjengeliggjør opptaket av seg selv*”.
- Geofysisk Institutt ønsker enda tidligere retningslinjer på hva undervisere har plikt til å dele av videoopptak med studentinvolvering av forelesning til studenter som har gyldig grunn til å ikke delta i sanntid, samt hva undervisere har mulighet til å dele eller kan nekte å dele.

Universell utforming

- Geofysisk institutt savner mer informasjon om universell utforming i utredningen, i lys av de nye retningslinjene. De nevner spesielt teksting, og at UiBs videosystem Kaltura ikke har funksjonalitet for teksting. Det bør legges til rette for automatisk teksting for å bedre ivareta regelverket og for å unngå at undervisere bruker unødvendig mye tid på disse oppgavene.

Vedlegg 2 Åpne læringsressurser

Innspill fra UU 20.05

Generelt: Veldig interessant. En god utredning. Nyttig. Fremstiller de juridiske problemene på en forståelig måte. Flere gode avklaringer, bl.a. om styringsretten. Viktig med kvalitetssikring av digitale læringsressurser som skal deles.

Kobling til UNIPED: Det er nok (for) ambisiøst og vanskelig å få disse inn som obligatoriske emner her, men ellers positiv til tiltaket om opplæring/kurs.

For noen undervisere er det en spenning mellom en kultur for deling (ifm. terskelen som kan ligge der pga. tekniske, faglige eller juridiske utfordringer?) og en kultur som bygger på at man skal utfordre de ansatte til å prøve og feile.

Behov for å avklare/ha en diskusjon om forholdet mellom digitale læringsressurser og overgangen tilbake til fysisk undervisning. Digitale læringsressurser må ikke bli en sovepute, der fysisk undervisning forsvinner.

Det kunne vært tydeligere i teksten at støtteapparatet må være tilgjengelig for underviseren både når man arbeider med utvikling/produksjon av læringsressurser og når man skal ta stilling til deling. Dette er viktig.

Oppfølging av UiBs politikk for Åpen vitenskap

Åpne læringsressurser. Utredning av arbeidsgruppe for regelverket

1. Introduksjon

1.1. Bakgrunn

[UiBs politikk for åpen vitenskap](#) ble vedtatt av universitetsstyret 24.9.2020 (sak 101/20). Ansvar for oppfølging av politikkområdet åpne læringsressurser er gitt til UiB læringslab, i samarbeid med Universitetsbiblioteket og andre relevante enheter og fagmiljøer ved UiB. Forskningsutvalget fungerer som styringsgruppe for det videre arbeidet med åpen vitenskap.

Oppdraget slik det er gitt i universitetsstyresaken, er som følger:

- UiB skal implementere en digital plattform for deling av åpne og kvalitetssikrede læringsressurser.
- UiB skal implementere et tydelig regelverk for problemstillinger knyttet til kvalitetssikring, opphavsrett, personvern, deling og bruk av læringsressurser.
- UiB skal fremme en god delingskultur for læringsressurser for å styrke kvaliteten i undervisningen og for å styrke det nasjonale og internasjonale samarbeidet på tvers av institusjoner og fagmiljø.
- UiB skal legge til rette for at ansatte får nødvendig opplæring og kompetanse i opphavsrettslige og tekniske problemstillinger knyttet til lagring, publisering og deling av læringsressurser.
- UiB skal legge til rette for at ansatte kan dele sine læringsressurser og gjøre læringsressurser åpent tilgjengelige i de tilfeller der det ikke kommer i konflikt med faglige eller juridiske hensyn.
- UiBs ansatte skal påse at utforming, bruk og deling av åpne læringsressurser er i samsvar med institusjonens verdier og omdømme.

Arbeidet med implementering av en digital plattform for deling av åpne og kvalitetssikrede læringsressurser er allerede i gang gjennom prosjektet «Lagring og LOR» i UiB læringslab. UiB skal gjennom dette prosjektet knytte den nasjonale LOR-plattformen DLR til UiBs læringsplattform, Mitt UiB, og video-plattformen Kultura.

Et tydelig regelverk knyttet til kvalitetssikring, opphavsrett, personvern, deling og bruk av læringsressurser er imidlertid vesentlig for punktene knyttet til delingskultur, opplæring og kompetanse. Det ble derfor nedsatt en hurtigarbeidende gruppe som fikk i oppdrag å utrede hvordan dette kan etableres.

1.2 Arbeidsgruppens ansvar og mandat

Arbeidsgruppen ble bedt om å utrede problemstillinger knyttet til kvalitetssikring, opphavsrett, personvern, deling og bruk av læringsressurser. Utredningen skal senere kunne danne et grunnlag for eventuelle endringer i eksisterende regelverk og for utarbeidelse av retningslinjer.

Arbeidsgruppen fikk i oppdrag å lage en utredning som omfatter:

- en definisjon av begrepet åpne læringsressurser og hva det omfatter
- identifikasjon av problemstillinger knyttet til opphavsrett og åpne læringsressurser som trenger avklaring og regulering

- identifikasjon av problemstillinger knyttet til kvalitetssikring av åpne læringsressurser, herunder krav til universell utforming, som trenger regulering
- identifikasjon av problemstillinger knyttet til personvern som trenger regulering
- innspill til hvordan de identifiserte problemstillingene kan ivaretas i en revisjon av Reglement om håndtering av ansattes rettigheter til forsknings- og arbeidsresultater ved Universitetet i Bergen (IPR-reglement) og andre regelsamlinger
- en skisse til ansvar for informasjon og opplæring

Arbeidsgruppen ble bedt om å ta utgangspunkt i gjeldende IPR-reglement, prinsipper lagt for åpne læringsressurser i arbeidet med åpen vitenskap, samt opphavsrettslige og personvernrettslige vurderinger knyttet til dette.

Arbeidsgruppen har forstått mandatet slik at den ikke skal komme med noe endelig forslag til løsning, men heller peke på mulige veivalg UiB står ovenfor og eventuelle pluss og minus ved de ulike løsningene. I leveransen er det viktig å ivareta underviser- og studentperspektivet, slik at dokumentet kan oppleves som relevant i UiBs undervisnings- og læringsaktivitet.

1.3. Arbeidsgruppens sammensetning

- Maria-Carme Torras, avdelingsdirektør, UB, *leder*
- Jan Heiret, instituttleder for AHKR, Det humanistiske fakultet
- Harald Walderhaug, utdanningsdekan, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet
- Torger Kielland, førsteamanuensis, Det juridiske fakultet
- Gry Ane Vikanes Lavik, rådgiver, prosjektleder for implementering av digital plattform ved UiB, UiB læringslab/UB
- Helene Jakobia Thorsen, universitetsbibliotekar for juridiske fag, UB, *sekretær*
- Magnus Holtermann, seniorrådgiver, Forsknings- og innovasjonsavdelingen
- Helge Gismarvik Høvik, seniorrådgiver, Sekretariatet for universitetsledelsen

Arbeidsgruppen har en god sammensetning og besitter strategisk, juridisk og teknisk ekspertise ved representanter fra faglig og administrativt ledelsesnivå, flere jurister, en jurist som er forsker på opphavsrett og en representant fra UiB læringslab. Brukerperspektivet er utvidet ved at gruppen har invitert ekspertise inn der påfyll har vært ønskelig (se et sammendrag av innspillene i vedlegg nr. 1). Gruppen har fått presentert en gjennomgang av følgende temaer:

- Opphavsrett og lisenser ved Torger Kielland, førsteamanuensis i rettsvitenskap og Helene Jakobia Thorsen, universitetsbibliotekar, bibliotek for juridiske fag
- Teknisk infrastruktur/digitalt læringsmiljø ved Gry Ane Vikanes Lavik, rådgiver, UiB læringslab
- Personvern ved Personvernombud Janecke Helene Veim
- Brukerperspektiv på åpen deling ved Professor Vigdis Vandvik, BioCEED, og professor Michael Staubsberg, ReligionsOraklene
- Studentperspektivet gjennom Studentparlamentet ved Martine Baarholm og Kristoffer Eik.

Forskningsutvalget er styringsgruppe for dette arbeidet med regelverket. Arbeidsgruppen har hatt dialog med Utdanningsutvalget, dekanene og Studentparlamentet for drøfting av aktuelle problemstillinger og orientering om arbeidet.

1.4. Tidsplan og møter

Mandatet ble ikke oversendt arbeidsgruppen før 5. januar. Arbeidsgruppen ba rektor om en utsettelse, og fikk godkjent følgende reviderte tidsplan:

- 5. januar: Oppnevningbrev mottatt av gruppen
- 11. februar: Første utkast behandles av Utdanningsutvalget
- 15. februar: Første utkast forelegges Forskningsutvalget
- 15. mars: Endelig utkast leveres til Forskningsutvalget
- 24. mars: Endelig utkast behandles av Forskningsutvalget
- 25. mars: Orientering i Utdanningsutvalget

Arbeidsgruppen hadde sitt første møte den 11. januar. Arbeidsgruppen har så hatt ca. ett møte i uken. I tillegg har medlemmene arbeidet i undergrupper mellom møtene. Arbeidsgruppen har samskrevet denne utredningen.

1.5. Begrepsavklaringer

Opphavsrett: Enerett til å råde over litterære, vitenskapelige eller kunstneriske verk gjennom å fremstille eksemplar av verket og gjøre det tilgjengelig for allmennheten, jf. åndsverkloven § 3. Opphaver har i tillegg rett til navngivelse og respekt for verket etter § 5.

Opphaver: Den som skaper et åndsverk, f.eks. en ansatt som lager læringsressurser, jf. åndsverkloven § 1 første ledd. Det må avgrenses mot produksjonsrettigheter, se punkt 3.2.2.

Overdragelse av opphavsrett: Opphavsrett kan overdras til andre. Slik overdragelse kan variere i omfang. Overdragelsen kan omfatte hele opphavsretten, innebære en eksklusiv lisens eller bare en enkel lisens (bruksrett), se punkt 3.2.2.

Creative Commons-lisens: En opphavsrettslisens som gir tillatelse til å fremstille eksemplar og tilgjengeliggjøre opphavsrettsbeskyttet materiale på visse vilkår. Se mer under punkt 3.2.3.

Personopplysninger: Alle typer opplysninger og vurderinger som kan knyttes til en fysisk person, enten direkte eller indirekte, som for eksempel navn, adresse, telefonnummer, e-post og fødselsnummer. Også bilder, lydopptak, IP-adresse og fingeravtrykk kan være personopplysninger. Sensitive personopplysninger står i en særlig stilling i personopplysningsloven og personvernforordningen, og er blant annet opplysninger om rase, politisk oppfatning, religion, helse og seksuell legning.

DLR (digitale læringsressurser): Et såkalt «Learning object repository» (LOR), som utvikles og driftes av Unit. DLR er utviklet for å fungere som nasjonal delingsplattform for læringsressurser, med institusjonene i sektoren som betalende medlemmer i en konsortsiemodell. Foreløpig er UiB, NTNU, BI og HVL med. Kunnskapsdepartementet har satt i gang et prosjekt for å forbedre plattformen og få flere institusjoner med.

2. Definisjoner og arbeidsgruppens forståelse av oppdraget

Arbeidsgruppen har fått i oppdrag å komme med et forslag til en definisjon av begrepet åpne læringsressurser samt si noe om hva det omfatter.

Det er et uttalt mål i [UiBs nye politikk om åpen vitenskap](#) at ansatte og studenter skal lage, publisere og bruke åpne læringsressurser som en integrert del av den forskningsbaserte undervisningen. Det å fremme læring og formidle kunnskap, står sentralt når UiB skal utarbeide et regelverk for åpen deling av læringsressurser. Delingen bør imidlertid ikke gå på bekostning av andre viktige hensyn, som aktiv studentdeltakelse i sanntidsundervisningen eller at ny upublisert forskning brukes i undervisningen før den nødvendigvis er klar til å formidles åpent.

Arbeidsgruppen foreslår en trinnvis definisjon, som først definerer «læringsressurser» før den sier noe om hva som er intern deling av læringsressurser og åpen deling av læringsressurser.

- i. **Læringsressurser:** Alle former for materiale som er utviklet for undervisningsformål, slik som opptak av undervisning, presentasjoner, disposisjoner, skriftlig undervisningsmateriale som oppgaver, instruksjonsvideoer, digitalt undervisningsopplegg, bilder, grafer og lydfiler.
- ii. **Læringsressurser som deles internt:** Læringsressurser som tilgjengeliggjøres i et digitalt format, og på en måte som tillater gjenbruk innad på Universitetet i Bergen mellom undervisere og/eller studenter, for eksempel ved bruk av en intern lisens.
- iii. **Åpne læringsressurser:** Læringsressurser som gjøres tilgjengelig for allmennheten i et digitalt format, eventuelt med tillatelse til gjenbruk, for eksempel ved bruk av Creative Commons-lisenser.

Arbeidsgruppen har valgt å fokusere både på intern og åpen deling. Det gjelder tidvis ulike regler for hva som kan deles internt og åpent, og arbeidsgruppen mener dette skillet har vært nødvendig for å fange opp hovedproblemstillingene og gi en helhetlig oversikt over deling av læringsressurser ved UiB. Et tydelig regelverk for intern deling vil også fremme en delingskultur som kan bidra til at flere velger å dele åpent.

3. Problemstillinger som trenger avklaring og regulering

3.1. Bakgrunn

I mandatet bes arbeidsgruppen om å identifisere problemstillinger som trenger avklaring og regulering, samt komme med innspill til hvordan disse kan ivaretas i en revisjon av UiBs IPR-reglement. Dette gjelder problemstillinger knyttet til opphavsrett, personvern samt kvalitetssikring. Disse er behandlet i punkt 3.2-3.4. under.

3.2. Opphavsrett

3.2.1. Innledning

Etter opphavsretten har ansatte opphavsretten til det de selv har skapt. UiB som institusjon vil bare i begrenset grad kunne utnytte sine ansattes undervisningsmateriale, og dette omfatter ikke åpen deling. Slik deling krever derfor samtykke fra den ansatte som opphaver.

UiB som institusjon kan derimot oppfordre ansatte som underviser til å dele læringsressurser så åpent som mulig. Dette forutsetter systematisk arbeid med en delingskultur. Det er UiBs ansvar å legge til rette for dette, bl.a. gjennom å tilby en plattform for åpen deling (DLR), sikre at ansatte får opplæring og kunnskap om opphavsrett, lisenser, personvern, samt legge til rette for et godt støtteapparat for undervisere.

3.2.2. Kort oppsummering av opphavsretten og læringsressurser

Etter åndsverkloven § 2 har opphaver opphavsrett til åndsverk han eller hun har skapt. Dersom andre ønsker å utnytte opphavers verk, for eksempel dele det internt eller åpent, krever dette opphavers samtykke eller annet rettslig grunnlag. I norsk og nordisk rett foreligger det en etablert sedvane om at rettigheter til forskningsarbeider som er skapt i arbeidsforhold ved offentlig universitet eller høyskole, ikke går over til arbeidsgiver.¹ Rettigheter til åndsverk skapt av teknisk og administrativt ansatte som en del av arbeidsforholdet, går derimot normalt over til universitetet i kraft av arbeidsavtalen.

Dette innebærer at undervisere ved universitet beholder opphavsretten til læringsressurser de selv har utviklet.² UiB som arbeidsgiver har riktignok en bruksrett til å utnytte dette, for eksempel ved å gjøre PowerPoint-presentasjoner og forelesningsopptak tilgjengelig i forbindelse med pågående undervisning, typisk undervisning innenfor ett enkelt semester. Slikt materiale kan derimot ikke uten samtykke brukes på andre måter, for eksempel gjennom bruk i senere semestre eller ved å legge det åpent tilgjengelig på nett.

UiB vil også ha bruksrett til læringsressurser som oppgaver og andre generelle tekster som brukes i undervisningen, som er fremstilt som oppfyllelse av de ansattes undervisningsplikt.³ Bruksrett til slikt materiale omfatter også rett til bruk i senere semestre og bruk etter at den ansatte har sluttet. Det gis derimot i utgangspunktet ikke rett til annen bruk av materialet, for eksempel i en kommersiell undervisningsløsning. Det kan imidlertid argumenteres for at også slikt generelt materiale må kunne gjøres åpent tilgjengelig, i alle fall når det kommer til materiale som er laget for å gjøres tilgjengelig for studentene. Dette bør utredes videre.

Det ligger også innenfor UiBs styringsrett å gi pålegg om opptak av undervisning (typisk opptak av tradisjonelle forelesninger).⁴ Retten til bruk av slike opptak vil imidlertid være begrenset til bruk i forbindelse med pågående undervisning. Annen bruk, for eksempel bruk i senere semestre, krever samtykke fra underviser som opphaver til opptaket.

UiB vil i mange tilfeller ha produsentrettigheter til lyd- og filmopptak som produseres med institusjonens utstyr og i institusjonens regi etter åndsverkloven § 20, for eksempel opptak av forelesning gjort i UiBs lokaler med UiBs utstyr.⁵ Et praktisk eksempel her er opptak gjort på UiB læringslab. Bruk av slike opptak vil da kreve samtykke både fra underviser som opphaver og UiB som produsent, for eksempel dersom en UiB-ansatt slutter på UiB til fordel for en stilling på en annen utdanningsinstitusjon hvor vedkommende ønsker å bruke opptaket.

For mer omfattende undervisningsmateriale, som er utviklet med bistand fra UiB for eksempel i form av teknisk og økonomisk bistand, frikjøp mv., bør det inngås særskilte avtaler.⁶ UiB vil da kunne utnytte dette materialet i henhold til avtalen.⁷

I undervisning gjør man også ofte bruk av andres rettighetsbeskyttede materiale, for eksempel i form av tekst og bilder. Slik bruk krever i utgangspunktet samtykke fra rettighetshaver. For bruk *innenfor* institusjonen vil åndsverkloven § 43 i kombinasjon med Kopinor-avtalen og åndsverklovens bestemmelser om avtalelisens, i stor utstrekning gi rett til bruk av tekst, bilder og til en viss grad lydopptak (men ikke

¹ Se Kielland, Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning 2018 s. 49-51.

² Se Kielland, Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning 2018 s. 57-58.

³ Se Kielland, Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning 2018 s. 58-59.

⁴ Se Kielland, Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning 2018 s. 52-55.

⁵ Se Kielland, Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning 2018 s. 38-39.

⁶ [Reglement om håndtering av ansattes rettigheter til forsknings- og arbeidsresultater ved Universitetet i Bergen.](#)

⁷ Se Kielland, Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning 2018 s. 59-61.

film, se petitavsnitt under) i undervisning på universitetet, også ved opptak av undervisning. Dette omfatter også lagring og deling av undervisningsmateriale i en undervisningsplattform som DLR, forutsatt at tilgangen begrenses til ansatte og studenter ved institusjonen.

Bruk av film er ikke tillatt uten samtykke fra opphaver av filmen, da verken åndsverkloven eller Kopinor-avtalen åpner for dette. Film omfatter her også videosnutter fra for eksempel YouTube. Dersom en ønsker å bruke film i undervisning, kan man lenke til (også embedde) film som er lagt ut med rettighetshavers samtykke.

Disse reglene omfatter derimot ikke bruk *utenfor* institusjonen, for eksempel ved at undervisningsmateriale deles med andre institusjoner eller gjøres åpent tilgjengelig på nett. Slik bruk vil derfor forutsette samtykke fra rettighetshaver. I praksis må undervisere da avstå fra å bruke f.eks. bilder i tråd med Kopinor-avtalen og åndsverkloven § 43 dersom de ønsker å dele opptaket av undervisningen i ettertid. Bruk av andres materiale i åpne læringsressurser, vil derfor i praksis være begrenset til materiale som er lisensiert under åpne lisenser (eksempelvis Creative Commons). Det er også tillatt å lenke til materiale som er lagt ut på nett med rettighetshavers samtykke.

3.2.3. Graden av åpenhet

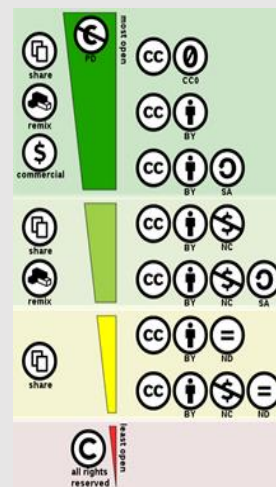
Åpen deling av læringsressurser i sin enkleste form innebærer bare at materialet legges åpent tilgjengelig på nett. Materialet kan da lastes ned og brukes privat etter åndsverkloven § 26, men mottaker gis ingen andre rettigheter til å bruke dette. Åpen deling kan også skje ved at mottaker gis en åpen lisens til videre bruk av materialet, for eksempel til selv å gjøre det tilgjengelig for andre og å bearbeide materialet videre. De mest brukte lisensene for slik deling av åpent innhold er Creative Commons-lisensene.

Kort oversikt over Creative Commons (CC)-lisenser

Creative Commons-lisenser er en internasjonal lisens som åpner for bruk av opphavsrettet materiale. Lisensen er ikke et alternativ til opphavsretten, men en måte for opphaver å forenkle tilgangen til og bruken av verket. Lisensene er oversatt til norsk.

Lisensene åpner for (vederlags)fri gjenbruk av verket i samsvar med vilkårene for lisensen. Lisensene består av fire standardvilkår som er satt sammen på seks ulike måter: navngivelse (BY), forbud mot bearbeidelser (ND), forbud mot kommersiell bruk (NC) og krav til deling på samme vilkår (SA). Alle lisensene krever navngivelse, men de øvrige vilkårene er valgfrie avhengig av valg av lisens. Dette gir grunnlag for seks lisenser, som består av ulike kombinasjoner av disse vilkårene (se bilde). Det finnes også en CC0-lisens, som gjør at opphaver kan oppgi sin opphavsrett.

Se også Kielland, [Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning](#) s. 98-104. [Om lisensene - CreativeCommons.org](#)

3.2.4. Valg mellom ulike lisenser i delingsplattformen DLR

Et gjennomgående spørsmål for arbeidsgruppen har vært: Hva ønsker UiB å oppnå med åpen deling? Lisensene tilbyr ulike grader av åpen tilgang, og valg av lisens henger sammen med hva UiB ønsker å oppnå med delingen. Dette er ikke noe arbeidsgruppen kan svare på, men et veivalg UiB må gjøre. Arbeidsgruppen kan likevel bistå ved å belyse ulike veivalg UiB står ovenfor.

DLR-plattformen kan gjøre det lettere for underviseren å ta stilling til valg av lisens. Dette forutsetter at nødvendig funksjonalitet kommer på plass i DLR-plattformen, som er nå under utvikling. Arbeidsgruppen mener ikke det er hensiktsmessig at man kan velge mellom alle de ulike Creative Commons-lisensene i DLR. Ikke alle lisensene er like aktuelle for alle typer av åpen deling av læringsressurser.

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at de to mest aktuelle lisensene for lisensiering av åpne læringsressurser, er CC BY, som bare krever navngivelse (dvs. kreditering av opphaver) og CC BY-ND, som åpner for gjenbruk, men bare i opprinnelig form uten bearbeidelser. Det finnes ingen Creative Commons-lisenser som bare åpner for enkelte former for bearbeidelser.

Lisensene som forbyr kommersiell bruk (CC BY-NC) fremstår umiddelbart å være i samsvar med formålet bak åpen deling av undervisningsressurser, da det ikke er noen umiddelbar grunn til at slikt materiale bør kunne utnyttes kommersielt av andre. Det er imidlertid uklart hvor langt forbudet mot kommersiell utnyttelse egentlig går. Bruk av en lisens som bare tillater ikke-kommersiell bruk vil derfor kunne motvirke bruk av materialet som har et visst kommersielt preg, men likevel ville vært ønskelig, for eksempel bruk med undervisningsinstitusjoner som tar skolepenger (eks. BI). Arbeidsgruppen vil derfor ikke anbefale bruk av lisensene som forbyr kommersiell bruk.

Lisensene som påbyr deling på like vilkår (CC BY-SA) kan være hensiktsmessige for undervisningsmateriale som utvikles av flere over tid, og hvor man ønsker å forsikre seg om at videreutvikling av materialet forblir åpent. Disse lisensene vil normalt være mindre aktuelle for de som ønsker å dele sitt undervisningsmateriale.

Forslaget fra arbeidsgruppen (dersom det er teknisk mulig i DLR) er at man primært kan velge mellom lisensene CC BY, CC BY-ND og en intern UiB-lisens. I tillegg kan det være et valg hvor man for eksempel krysser av for at man har andre lisensbehov, slik at man vil få opp også de øvrige CC-lisensene. På denne måten vil de fleste få dekket behovene sine på en enkel og oversiktlig måte, uten at man fratrukker noen mulighetene til å velge fra de øvrige lisensene.

Arbeidsgruppen har spilt dette videre til DLR-arbeidsgruppen. UiB må her samarbeide videre med DLR-leverandøren om hvilket utvalg som skal vises, basert på UiBs og resten av samarbeidspartnerens behov.

Det bør også fremgå klart og direkte på lisenssiden i DLR hvilke vilkår som gjelder for de ulike lisensene. Dette gjelder både informasjon om hvilke rettigheter man sier fra seg, hvilke lisenser som passer for ulike behov, samt informasjon om hvilke muligheter og begrensninger lisensen medfører for de som senere ønsker å bruke materialet. Det bør ikke være noe man må klikke seg frem til. Det bør være så lett tilgjengelig og så enkelt som mulig.

3.2.5. Opphavsrettsinngrep i forbindelse med deling av åpne læringsressurser

Arbeidsgruppen anbefaler UiB å presisere i regelverket hvem som er ansvarlig ved eventuelle brudd på opphavsretten i forbindelse med deling av åpne læringsressurser.⁸ Dagens praksis er at UiB påtar seg ansvar i slike tilfeller. Arbeidsgruppen mener dette bør opprettholdes, med mindre den ansatte klart har opptrådt som privatperson. Dette bør også presiseres i et eventuelt nytt regelverk.

3.3 Personvern

3.3.1. Innledning

På grunn av koronapandemien har UiB nylig hatt en større gjennomgang av retningslinjer som gjelder personvern og undervisning. Disse er aktuelle for åpne læringsressurser. Blant annet er det vedtatt en egen [retningslinje for personvern hensyn ved digital undervisning](#) og en retningslinje for personvern hensyn ved digital klinisk undervisning og behandling (begge oppdatert per juni 2020). Det er i tillegg utviklet en enkel nettside om [hvordan personvern hensyn ivaretas ved digital undervisning](#). Ved utarbeidelsen av disse rutinene og informasjonen har UiB tatt utgangspunkt i Units veileder for [videoundervisning og personvern](#). Arbeidsgruppen har samarbeidet med UiBs personvernombud Janecke Helene Veim når arbeidsgruppen har sett på problemstillingene knyttet til personvern og åpne læringsressurser.

Med utgangspunkt i mandat og de nylig vedtatte retningslinjene har arbeidsgruppen identifisert følgende problemstillinger: aktuelle rettslige grunnlag, UiBs informasjonsplikt, og gjenbruk av læringsressurser med studentdeltagelse (opptak). Disse vil kort behandles nedenfor. Gjennomgangen nedenfor har fokus på studentens krav på personvern ved nettbasert undervisning.

3.3.2. Rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger

All behandling av personopplysninger må ha en hjemmel i personvernlovgivningen (GDPR) for å være lovlig. Det betyr at UiB på forhånd må ha identifisert om det finnes et såkalt rettslig behandlingsgrunnlag. Undervisning ved hjelp av læringsressurser kan innebære behandling av personopplysninger, typisk lyd- og bildeopptak av undervisere og studenter. I så tilfelle må UiB altså sørge for at personvernregelverket blir overholdt med henvisning til ett eller flere av personvernregelverkets behandlingsgrunnlag. De aktuelle behandlingsgrunnlagene er samtykke, allmennhetens interesse og avtale.

Samtykke som behandlingsgrunnlag

Et gyldig samtykke er en informert, frivillig, utvetydig, spesifikk erklæring som fritt skal kunne trekkes tilbake uten konsekvenser for den enkelte. Tilbaketrekking av samtykke kan skje på ethvert tidspunkt og må kunne gjennomføres på en like enkel måte som samtykket i første omgang ble innhentet.

Ifølge UiBs gjeldende retningslinje brukes ikke samtykke som rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger ved digital nettbasert undervisning (både strømming og opptak). Dette begrunnes i

⁸ For eksempel: En underviser ved UiB deler en PowerPoint vedkommende har laget til egen undervisning åpent via DLR. På Powerpointen er det et bilde som etter Kopinor-avtalen kan brukes i undervisning ved UiB. Dette bildet fjernes ikke før presentasjonen deles åpent. Bildet er ikke rettighetsklarert, og vedkommende får en henvendelse og et krav om betaling fra opphaveren.

manglende reell frivillighet for studentene, samt utfordringene med å håndtere følgene dersom studentene trekker tilbake samtykket.

Allmennhetens interesse som behandlingsgrunnlag

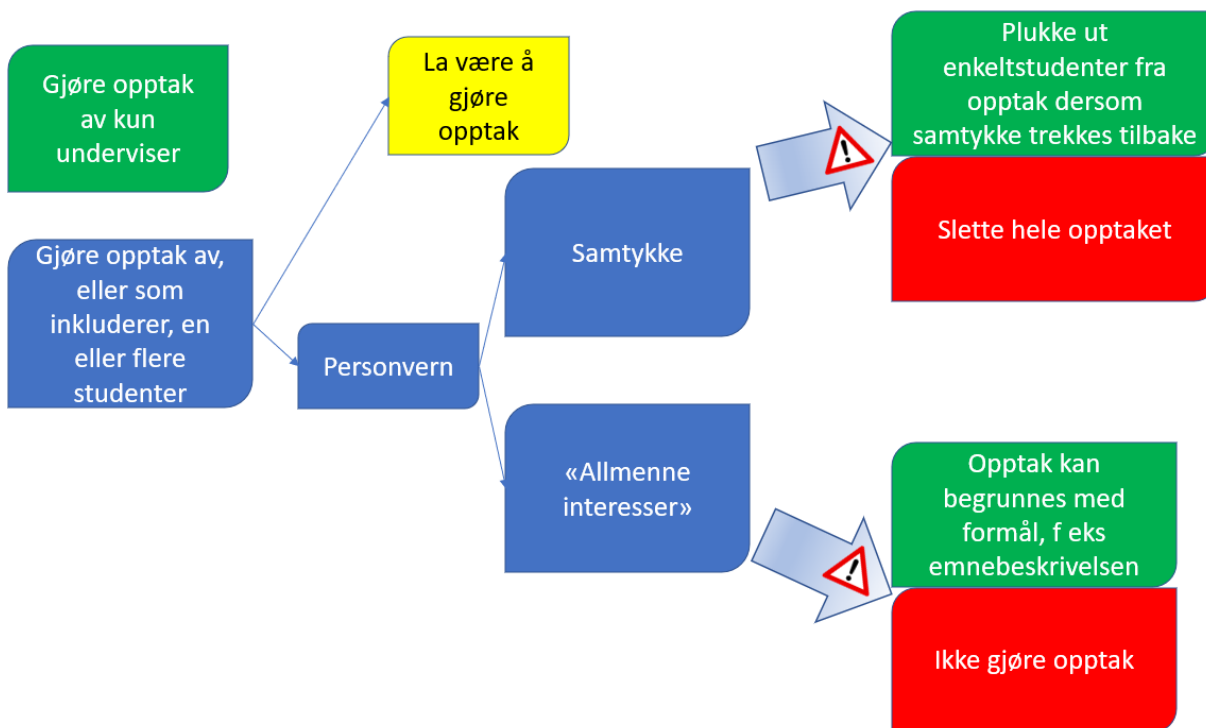
Det er tillatt å behandle personopplysninger som er nødvendig for å gjennomføre en oppgave i allmennhetens interesse.⁹ Undervisning er en oppgave i allmennhetens interesse, og i henholdt til gjeldende retningslinje vil «allmennhetens interesse» som hovedregel være det rettslige grunnlaget når det er nødvendig å behandle personopplysninger ved digital undervisning. «Allmennhetens interesse» som rettslig behandlingsgrunnlag strekker ikke så langt at det omfatter alt, mer om dette under punkt 3.3.4.

Videre heter det i retningslinjen at å oppfordre til og legge til rette for aktiv deltakelse ikke krever særskilt begrunnelse. Studentene må her informeres om at de selv bestemmer om de vil delta med lyd/bilde i undervisningen (både strømming og opptak). Dersom aktiv deltakelse er obligatorisk så må det ha klar sammenheng med læringsutbyttebeskrivelsene for emnet. Samtykke fra studentene er i så tilfelle ikke påkrevd.

Avtalebasert behandlingsgrunnlag

Arbeidsavtalen og arbeidsgivers styringsrett gir UiB anledning til å bestemme at ansatte skal gjennomføre undervisningen digitalt. Dette gjelder tilsvarende for avtaler med ekstern underviser der slik undervisning er en del av ytelsen. Det er ikke aktuelt å basere seg på avtale ovenfor studentene.

Ulike valg og problemstillinger som oppstår i forbindelse med opptak av undervisning kan illustreres for de ulike behandlingsgrunnlagene i et flytskjema slik:

⁹ Jf. GDPR artikkel 6 nr. 1 bokstav e, med supplerende rettslig grunnlag I universitets- og høyskoleloven § 1-3, § 3-8, § 4-2 og § 4-3.

3.3.3. Informasjonsplikt

Det er ikke tilstrekkelig å utelukkende angi et rettslig grunnlag for å behandle personopplysninger. Når det skal gjøres opptak i forbindelse med undervisning, så har UiB en informasjonsplikt ovenfor de som blir berørt av opptaket. Dette gjelder uavhengig av behandlingsgrunnlag.

Informasjonsplikten omfatter at det blir gjort opptak, hva som er formålet med opptaket, hva som utgjør det rettslige grunnlaget, hvordan og hvor lenge opptaket skal lagres, hvordan opptaket gjøres tilgjengelig for andre, hvem som har tilgang til opptaket, samt rett til å protestere mot behandlingen av personopplysningene. Slik informasjonen må gis i forkant av undervisningen/opptaket.

For å sikre at informasjonsplikten blir overholdt anbefaler arbeidsgruppen at det utarbeides konkrete og brukerorienterte rutiner og veiledningsmateriale for undervisere og studenter, gjerne med tilhørende informasjonsskriv og "spørsmål og svar". Se mer om retningslinjer og veiledere under punkt 3.3.5.

3.3.4. Gjenbruk av læringsressurser

Ifølge UiBs personvernretningslinjer skal opptak av undervisning bare brukes for å gjennomføre undervisning og vurdering. Opptak hvor studentene kan identifiseres skal slettes når undervisningen i emnet er avsluttet og eksamen er gjennomført. Unntaksvis kan det lagres lengre, for eksempel for å ivareta klage muligheter, kontekst, med mer.

Formålet med opptak av undervisning vil i all hovedsak være å tilgjengeliggjøre dette for gjenbruk i etterkant, hovedsakelig internt ved UiB. Forelesninger hvor bare underviseren deltar vil ikke være problematisk, ettersom det vil være underviseren selv som deler og tilgjengeliggjør opptaket av seg selv. Studentene må anses å gi samtykke til opptak av tilfeldige spørsmål fra salen, forutsatt at de er tilstrekkelig opplyst om dette. Et slikt samtykke omfatter imidlertid ikke senere bruk, og kan dessuten trekkes tilbake. Arbeidsgruppen anser det ikke som realistisk å etablere et system for håndtering av studentsamtykker, og anbefaler derfor at slik studentaktivitet klippes bort før opptaket deles.

Dette blir annerledes når det er snakk om å ta opptak av og dele seminarer og lignende hvor det forutsettes aktiv studentdeltagelse. Opptak av undervisning med studentaktiv deltagelse kan være utfordrende med tanke på behandlingsgrunnlag slik nevnt ovenfor, med mindre det kan dokumenteres at det er tilstrekkelig behandlingsgrunnlag for alle involverte.

Her må en skille mellom generelle opptak av undervisning med studentdeltagelse med sikte på deling (internt ved UiB eller helt åpent) og deling av opptak for studenter innad på et pågående emne. En problemstilling som har vært diskutert i arbeidsgruppen er situasjonen for flere lektorstudenter. De pålegges av UiB å delta på sanntidsundervisning samtidig som de er i praksis. I et slikt tilfelle ville man kunne gjøre opptak av undervisning, også der andre studenter deltar aktivt, med sikte på å dele dette med lektorstudentene som pålegges «å være to steder samtidig»; både være i praksis og samtidig følge sanntidsundervisningen. Opptak med dette formålet vil kunne begrunnes konkret i «allmennhetens interesser». Dette er en annen type deling enn hva arbeidsgruppen er bedt om å utrede.

Retningslinjene for personvern ved digital undervisning behandler også opptak (og direktestrømming) av ikke-obligatorisk og obligatorisk undervisning. Som hovedregel skal det ikke gjøres opptak av undervisning der studentene også blir del av opptaket. Dersom det gjøres opptak skal studentene være kjent med at det gjøres opptak og at hvis de selv velger å delta med lyd/bilde vil de komme med på opptaket. Retningslinjene sier ikke noe eksplisitt om hva som er tilfellet der emnet stiller krav til aktiv studentdeltagelse.

UiBs retningslinjer åpner for opptak for å sikre tilgang for studenter som ikke kan delta i sanntid. Dette er nok myntet på koronasituasjonen, men vil også kunne gjelde når universitetet er tilbake i en “normalsituasjon”. Det kommer ikke klart frem at det som hovedregel avgrenses mot opptak av undervisning med studentaktiv deltagelse, slik at dette i utgangspunktet bare gjelder situasjoner som forelesning og lignende. Arbeidsgruppen mener UiBs retningslinjer og veiledningsmateriell bør presiseres med tanke på studentdeltakelse ved ulike typer undervisning.

Som skissert over er det mest aktuelle rettslige behandlingsgrunnlaget hva gjelder opptak av undervisning «allmennhetens interesser» slik det fremgår av retningslinjene. Arbeidsgruppen forstår retningslinjene slik at de er kommet til under koronapandemien hvor det var behov for å raskt å etablere retningslinjer for personvern og digital undervisning. Arbeidsgruppen anbefaler at det vurderes hvorvidt retningslinjen bør utdypes og revideres på dette punktet for å sikre at de både er tilgjengelige og forståelige for undervisere som skal planlegge og gjennomføre undervisningen slik at kravene som følger av personvernsregelverket etterleves.

3.3.5. Retningslinjer og veileder for personvern

Etter arbeidsgruppens syn bør de eksisterende retningslinjene for behandling av personopplysninger oppdateres, og informasjon om disse må gjøres mer tilgjengelig for både studenter og undervisere. Representantene fra Studentparlamentet ga blant annet tilbakemelding på at informasjonen på UiBs nettsider er så omfattende at informasjonen om personvern drukner i mengden og dermed fremstår som utilgjengelig.

Det bør også utarbeides tydelig informasjonsmateriale i form av en brukerorientert veiledning om personvern ved digital undervisning for studenter og ansatte. Denne bør si noe om hva underviserne må være oppmerksomme på, veilede i forbindelse med informasjonsplikten, hvilke situasjoner det kan være aktuelt å tillate opptak av undervisning med aktiv studentdeltagelse med bilde og lyd,¹⁰ samt gi konkrete eksempler på og maler for hvordan ansatte kan gi studentene nødvendig informasjon om personvern.

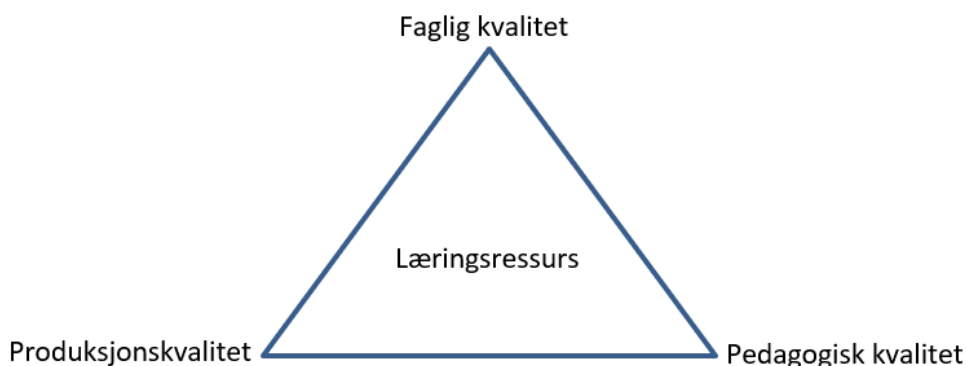
Mer om forslag til tiltak knyttet til informasjon og retningslinjer under punkt 4.

3.4. Kvalitetssikring

3.4.1. Innledning

En læringsressurs kan sies å ha faglig, pedagogisk og produksjonsteknisk kvalitet. Faglig kvalitet ivaretas av fagmiljøene selv, mens pedagogisk og produksjonsteknisk kvalitet finnes det støtte for i blant annet UiB læringslab og lignende støttemiljøer knyttet til ulike undervisningsmiljøer.

¹⁰ Arbeidsgruppen forstår retningslinjene og informasjon fra personvernombudet slik at deltagelse i chat ikke er problematisk med tanke på aktiv studentdeltagelse. Men hverken studentenes navn eller chatboksen bør komme med på opptaket.

I denne utredningen avgrenses kvalitetssikring av læringsressurser til de som skal deles helt åpent, og som først og fremst skal deles på UiBs driftede delingsplattformer. Kvalitetssikring er tenkt å kunne ivaretas ved god veiledning i forkant og kuratering i etterkant av publisering. Kvalitetssikring kan derfor langt på vei forstås som en hjelp og en tjeneste som UiB kan tilby ansatte som ønsker å publisere helt åpent, knyttet til teknisk kvalitet, opphavsrett, personvern og universell utforming.

Det finnes generelt mange åpne læringsressurser som studentene våre i mer eller mindre grad benytter seg av i sine studier. Mange av disse ligger på videodelingstjenesten YouTube, og er laget av andre enn ansatte ved UiB. En god del av dette materialet har god kvalitet, og studentene har uttalt at de opplever det som et godt supplement til undervisningen dersom underviser lenker til slike eksterne ressurser i læringsplattformen Mitt UiB.

Det finnes også eksempler fra kommersielle plattformer på innhold som er av dårlig kvalitet eller som også er villledende. Å lansere en delingsplattform for læringsressurser for universitets- og høyskolesektoren, som kunnskapsdepartementet nå gjør med DLR, er derfor også et forsøk på å gi studentene tilgang til en plattform hvor innhold er delt av undervisere med høy kompetanse på eget fagfelt. Slik kan studentene være rimelig sikre på at innholdet på plattformen holder et tilstrekkelig faglig nivå. Følgelig vil en UiB-lisens og lansering av delingsplattformen DLR til bruk for ansatte ved UiB, i seg selv være et tiltak for kvalitetssikring av læringsressurser.

Ved å tilby en delingsplattform for åpne ressurser vil UiB ta på seg rollen som utgiver på en annen måte enn dersom ressursene ble delt via kommersielle kanaler. Som utgiver vil UiB i større grad stå inne for kvaliteten på ressursene, selv om UiB allerede har et ansvar for det som lages og publiseres av egne ansatte uansett plattform.

3.4.2. Kvalitetssikring i delingsplattformen DLR

DLR er akronym for digitale læringsressurser, uttales «deler», og er en database for lagring og deling av digitale læringsressurser. DLR legger til rette for god gjenfinning med tanke på bruk og gjenbruk av ressursene ved hjelp av et godt system for metadatahåndtering. Systemet er utviklet og leveres av Unit som også er tjenesteorgan for digitalisering i UH-sektoren, og driftes og videreutvikles gjennom en konsortiemodell.

En av hovedhensiktene med å tilby DLR som delingsplattformen ved UiB er at dette også skal være et virkemiddel for å sikre deling i tråd med:

- Opphavsrettslige reguleringer
- Personvern hensyn
- Krav til vitenskapelig kvalitet
- Universell utforming

UiB som utgiver og forvalter bør påse at det som deles åpent møter krav til kvalitet. Undervisere som opphavere av læringsressurser må ha eller tilbys kompetanse eller veiledning i å vurdere om materialet som legges ut er i tråd med ovenfor nevnte reguleringer. For å få til dette bør det vurderes opplæringstiltak og god veiledning.

Når det gjelder kvalitetssikringen av universell utforming foregår dette ikke inne i DLR, som heller ikke gjør noe med utformingen av ressursene. Brukergrensesnittet vil imidlertid være i henhold til universell utforming, mens universell utforming i ressursene ivaretas i de systemene de produseres i. Ved UiB er det Seksjon for studiekvalitet (SA) som har et koordinerende ansvar for universell utforming.

Rollene knyttet til plattformen DLR (beskrevet i vedlegg nr. 2) bør knyttes til konkrete oppgaver med kvalitetssikring. Det er rimelig å anta at den produksjonstekniske kvaliteten til en åpen læringsressurs som er ment å ha levetid på inntil 5 år bør være høyere enn den til en læringsressurs som kun deles i et emne i et semester. Det foreslås derfor at det legges opp til strengere kvalitetskrav på ressurser som skal deles åpent. Akkurat hvordan dette skal gjennomføres bør utredes videre.

En rettesnor for kvalitet bør likevel være hva den enkelte underviser er komfortabel med å dele. Det er tross alt faglig kvalitet som er viktigst. Det bør sannsynligvis heller ikke legges opp til en overprøving av ressurser av en redaktør eller kurator når det gjelder faglig, pedagogisk eller produksjonsteknisk kvalitet. Kuratering vil imidlertid kunne slå inn dersom ressurser fremstår som å bryte med regler for opphavsrett eller personvern eller for eksempel flagges som upassende.

4. Forslag til tiltak for å fremme en kultur for deling

4.1. Innledning

Det er flere forutsetninger som må være på plass for at en skal få til en god kultur for deling. Det må finnes gode og brukervennlige tekniske løsninger, slik at underviserne kan bruke mest tid på det faglige og pedagogiske når de produserer læringsressurser. Underviserne må ha tilstrekkelig informasjon og kompetanse gjennom kompetansehevingstiltak, samt kunne benytte seg av et godt støtteapparat. Videre er det viktig for underviserne å kunne se gevinsten av å dele og gjennom dette kjenne en motivasjon for arbeidet.

I det følgende går arbeidsgruppen gjennom informasjons- og opplæringstiltak som arbeidsgruppen mener bør på plass for å kunne tilrettelegge for deling av læringsressurser, både internt ved UiB og åpent.

Arbeidsgruppen viser til universitetsstyretsaken den 24.9.2020 (sak 101/20), som fastslår at det er UiB læringslab, i samarbeid med Universitetsbiblioteket og andre relevante enheter og fagmiljøer ved UiB som skal koordinere arbeidet med åpne læringsressurser. Arbeidsgruppen foreslår derfor at UiB læringslab

sammen med Universitetsbiblioteket får et koordinerende ansvar for å følge opp tiltakene som foreslås i denne utredningen, og at kompetanse som ligger hos andre enheter og fagmiljøer trekkes inn etter behov.

4.2. Videreutvikling av en støttetjeneste

Det er som nevnt en klar forutsetning for en god delingskultur at det må finnes et støtteapparat som kan bistå undervisere som ønsker å dele, både internt og åpent. Behovet her synes å ikke bare gjelde teknisk assistanse, men også veiledning og rådgivning hva gjelder pedagogikk, produksjon, etikk, opphavsrett og personvern. Dette er en tilbakemelding som har gått igjen når arbeidsgruppen har bedt om innspill, både fra faglige ledere og fagmiljøene som BioCEED og Religionsoraklene.

Arbeidsgruppen foreslår at det bør etableres en felles støttetjeneste med en digital førstelinje hvor undervisere kan henvende seg med alle sine spørsmål vedrørende produksjon og deling av læringsressurser - en "one-stop shop". En slik tjeneste ville kunne gjøre det lettere for underviseren å håndtere usikkerheter og senker dermed terskelen for deling.

Arbeidsgruppen foreslår at en slik støttetjeneste utvikles med utgangspunkt i tilbudet som per i dag finnes ved UiB læringslab. Ved UiB læringslab finnes allerede bred kompetanse hva gjelder teknisk og pedagogisk støtte til digital undervisning. Støttetjenesten kan koordineres av laben, men den bør også involvere ressurser ute i miljøene for å styrke og utvide kompetansen og ekspertise tilknyttet laben om opphavsrett og personvern. Arbeidsgruppen foreslår at UiBhjelp tas i bruk som teknisk løsning for å administrere henvendelser til støttetjenesten, da UiBhjelp tillater sammenkobling av flere miljøer med ulik kompetanse.

4.3. Informasjon på UiBs nettsider om opphavsrett og personvern

Noe som vil kunne være til hjelp for både undervisere og støtteapparatet er lett tilgjengelig informasjon på UiBs nettsider. Her finnes det en del informasjon allerede, blant annet om opphavsrett. Men denne er fragmentert og delt på flere forskjellige enheter sine nettsider. Disse bør etter arbeidsgruppen syn strømlinjeformes og videreutvikles, gjerne med utgangspunkt i den siste siden her om ofte stilte spørsmål:

- [Opphavsrett til eget vitenskapelig arbeid | Universitetsbiblioteket \(uib.no\)](#)
- [Opphavsrett og undervisning | UiB læringslab \(uib.no\)](#)
- [Opphavsrett i undervisning – ofte stilte spørsmål | DigUiB \(uib.no\)](#)

Denne nye, samlede informasjonssiden bør også kobles klart opp mot den overnevnte støttetjenesten slik at det er lett å vite hvor man eventuelt kan henvende seg med videre spørsmål.

UiB har også en nettside om personvern, nemlig [personvernportalen](#). Her er det mye informasjon om hvordan UiB behandler personvernopplysninger, men den kan oppleves som uoversiktlig og vanskelig å orientere seg i. Arbeidsgruppen foreslår derfor å lage en oversiktsside rettet mot studenter og undervisere som er enklere å forholde seg til.

Arbeidsgruppen tror også det vil være nyttig å utarbeide en god veileder med gode retningslinjer og maler for undervisere som skal dele læringsressurser, både for intern deling og åpen deling. Veilederen bør henvise til ressursidene om opphavsrett og personvern. Ellers kan den bestå av en sjekklistelignende oversikt over hva underviseren må tenkte på, både før, under og etter at de lager og deler læringsressursen. Denne bør samsvare med veiledningsstegene i DLR-plattformen hva gjelder deling.

Arbeidsgruppen foreslår at UiB læringslab får ansvaret for å koordinere arbeidet med strømlinjeformingen og videreutviklingen av nettsidene, men at de også trekker inn de som tidligere har utarbeidet nettsidene og andre med relevant og nødvendig kompetanse i det videre arbeidet med nettsidene. Disse nettsidene må ses i sammenheng med støttetjenesten og opplæringen, se punkt 4.2 og 4.4.

4.4. Opplæring av UiBs ansatte i opphavsrett og personvern

Det finnes allerede noen kurs ulike steder på UiB som gjelder opphavsrett og personvern.¹¹ Arbeidsgruppen mener likevel det er hensiktsmessig at det er et nytt kurs spesielt tilpasset vitenskapelige ansatte som underviser, som skal dekke opphavsrett, lisenser og personvern i et undervisningsperspektiv. Arbeidsgruppen foreslår at alle vitenskapelige ansatte anbefales å ta dette.

Et alternativ er å integrere et slik kurs som en komponent i UNIPED-kursene på UIB, og da gjerne som en av de obligatoriske delene for dem som skal oppnå universitetspedagogisk basiskompetanse. Dette kan være et godt alternativ for å nå ut til yngre undervisere som tar hele UNIPED-kurset.

For mer etablerte undervisere som ikke skal gjennom programmet med universitetspedagogisk basiskompetanse, bør det opprettes et mer kurs som tar for seg den grunnleggende kunnskapen som underviserne trenger i opphavsrett og personvern i undervisning. For at dette skal være gjennomførbart for store deler av de vitenskapelige ansatte bør det være et nokså komprimert kurs. Kurset kan settes opp som både e-læringskurs og eventuelt et fysisk kurs.

For å nå ut til alle som underviser foreslår arbeidsgruppen at kurstilbudet annonseres via e-post til alle vitenskapelige ansatte, og at fakultetene får ansvar for at informasjonen spres på en god måte i sine miljøer.

Både UNIPED og UiB Læringslab er aktuelle miljøer som kan få i oppdrag å følge opp kompetansehevingstiltak, i tillegg til aktuelle fagmiljøer.

4.5 Motivasjon for åpen deling

En god delingskultur krever at flere forutsetninger er oppfylt. Det må ligge gode tekniske løsninger til grunn, som gjør det enkelt å dele. Her kommer delingsplattformen DLR inn. Dette må suppleres med et

¹¹ [E-læringskurs \(MittUiB\) i personvern og informasjonssikkerhet](#): “Formålet med dette kurset er å sikre at alle ansatte og studenter får nødvendig opplæring og dermed bidra til å hindre brudd på personvern og informasjonssikkerhet. Vi ønsker derfor at alle ansatte og studenter gjennomfører disse leksjonene”.

[UNIPED-kurset UPED654 Creative uses of media for learning](#) (15 timer): “The course will also explore issues pertaining to sources for media, copyright, and accessibility”. Kursets hovedfokus er ikke å lære bort opphavsrett, dette er kun en mindre del av kurset. Kontaktperson: Isabella Darcie.

[Masteremne ved Det juridiske fakultet JUS260-2-B Opphavsrett](#) (10 studiepoeng). Rettet mot jusstudenter på 5. studieår, og anbefalte forkunnskaper er tre års jusstudier. Trolig ikke aktuelt for de fleste ansatte, men kan være et aktuelt kompetansehevingstilbud for superbrukere som skal jobbe med støtteapparatet for deling av læringsressurser. [Arbeidsgruppe for digital grunnkompetanse](#): Denne arbeidsgruppen jobber for tiden med digital opplæring av studenter, og dekker bl.a. personvern. Arbeidsgruppe tenker det kan være aktuelt å koble seg på dette arbeidet hva gjelder opplæring av ansatte på UiB hva gjelder opphavsrett og personvern. Kontaktperson for arbeidsgruppen er Barbara Wasson ([UiB personside](#)).

[Mer sporadiske kompetansehevingsmuligheter](#): sporadiske foredrag, som labfrokost om opphavsrett og lisenser (høst 2019) og seminar om opphavsrett og bruk av andres materiale ifm. Open Access-week (2020).

støtteapparat som hjelper til med teknisk støtte og rådgivning både i oppstartsfasen og underveis i prosessen. Dette bidrar også til at underviserne kan fokusere på det faglige. Tilgang på gode støttetjenester kan også bidra til å senke terskelen for åpen deling, ved at man slipper å bekymre seg for å gjøre feil. Men en motivasjon for deling er også avgjørende her.

Det er større sannsynlighet for at en delingskultur oppstår dersom det i første omgang legges til rette for småskala, intern deling mellom kolleger.¹² Deling er noe man må venne seg til, og det er derfor mer sannsynlig at åpen deling skjer dersom det har vært mulig å dele først internt og gradvis gå over til mer åpen deling.

Det er, og skal være, forskjell på det som deles mellom kolleger, det som deles med studentene, og det som deles helt åpent. Dette fordi delingskultur også skapes gjennom raushet, ved å vise frem egne uferdige ressurser. Det er viktig at det som kan oppleves som høye krav til kvalitet ikke blir nok en skranke eller hinder for deling. Det som deles internt er selvsagt også gjenstand for kvalitetskrav i form av det vi kan kalle de vanlige standardene for undervisningen vår. Ut over det kan kvalitetsnivået sees i sammenheng med grad av deling.

Det er mange gode grunner til at man skal dele åpent, både for UiB som institusjon, men også for den enkelte underviseren. I dialogen med fagmiljøer som har arbeidet med åpne læringsressurser over tid, trekker de frem at det er viktig for underviseren å se gevinstene med å dele læringsressurser. Motivasjonen for deling kan blant annet være å sikre bedre undervisningskvalitet og mer fornøyde studenter gjennom bedre samsvar mellom læringsutbytte, vurdering og læringsaktiviteter ("constructive alignment").¹³ Åpne læringsressurser kan skape faglig nysgjerrighet. Når de brukes av elever i videregående skole, kan dette være positivt for UiBs studentrekruttering. Åpne læringsressurser vil også kunne brukes i videreutdanning og har verdi fra et livslangt læringperspektiv. Der de åpne læringsressursene er produsert av flere undervisere, kan dette bidra til å danne et faglig fellesskap som kan gå utover universitetets grenser. Åpen deling kan også ses på som en del av UiBs samfunnsoppdrag som ledd i forskerformidlingen.

Arbeidsgruppens utredning har belyst en del problemstillinger knyttet til intern deling. For arbeidsgruppen har intern deling fungert som en god avgrensning til åpen deling, samtidig som det er et tema som har vakt stor interesse når arbeidsgruppen har hentet inn innspill. For en del undervisere vil nok en vanlig innvendig være «Deling er bra! – Men passer ikke så godt for det jeg driver med ...». En delingskultur er noe som bygges over tid, og kan være en utfordring. Arbeidsgruppen mener at det å bygge opp en kultur for intern deling og kan fungere som et ledd på veien mot en kultur for åpen deling.

Å lage åpne læringsressurser krever en ekstra innsats fra den enkelte underviseren i en allerede travel hverdag. Dersom UiB ønsker å få til en satsing her, må det utredes videre hvordan det kan tilrettelegges for gode rammer for denne type aktiviteten.

Arbeidsgruppen foreslår som et aktuelt tiltak å finne delingsambassadører eller "frontrunners" blant de ansatte, som kan bidra med å dele egne erfaringer med deling og fordelene med det for eksempel gjennom korte videoer. Her kan man benytte seg av det allerede eksisterende tilbudet ved UiB Læringlab. Det er også mulig å etablere dette som et fokusområde for de interne insentivmidlene som årlig deles ut gjennom Utdanningsutvalget.

¹² Margaryan, A., Littlejohn, A. and Nicol, D. (2006). Community Dimensions of Learning Object Repositories. Networked Learning 2006, Symposium 04. Hentet fra <https://bit.ly/2su0NOo>

¹³ John Biggs and Catherine Tang (2011); Teaching for quality learning at university (4. utg.); Open University press/McGraw hill education, s. 389.

5. Oppsummering av forslag til tiltak

Opphavsrett:

- Læringsressurser er åndsverk og bruk av disse krever i utgangspunktet samtykke fra underviseren som opphaver. UiB kan dermed ikke pålegge ansatte å dele læringsressurser åpent. Det UiB kan gjøre er å oppfordre ansatte som underviser til å dele læringsressurser så åpent som mulig
- UiB har en rett til å gjøre læringsressurser tilgjengelig for studentene i forbindelse med pågående undervisning, typisk undervisning innenfor ett enkelt semester
- Ansatte ved UiB kan bruke andres rettighetsbeskyttede materiale i sin undervisning *internt* på institusjonen, jf. Åndsverkloven § 43 og Kopinor-avtalen. Dette er et unntak fra hovedregelen om at bruk krever samtykke. Disse reglene omfatter derimot ikke bruk *utenfor* institusjonen
- Det finnes ulike grader av åpenhet, fra deling som gir tillatelse til privat bruk til deling som tillater bearbeidelser
- DLR-plattformen bør veilede i valg av lisens, gjerne gjennom å tilby kun utvalgte lisenser på hovedsiden. Her bør også vilkårene for deling og videre bruk fremgå direkte
- Det bør presiseres i regelverket at UiB er ansvarlig for brudd på opphavsretten som oppstår ifm. ansattes deling av læringsressurser, i tråd med dagens praksis

Personvern:

- Behandling av personopplysninger krever rettslig behandlingsgrunnlag. De aktuelle behandlingsgrunnlagene er samtykke, allmennhetens interesse og avtale
- UiB har også en informasjonsplikt når det skal gjøres opptak i forbindelse med undervisning, uavhengig av behandlingsgrunnlag. UiB må utarbeide tilrettelagt materiell slik at den enkelte underviser kan etterleve informasjonsplikten
- Opptak og deling av undervisning hvor bare underviser er med er ikke problematisk. Det bør som hovedregel ikke gjøres opptak av (med tanke på deling internt eller åpent) aktiv studentdeltagelse. Her finnes det noen unntak
- Arbeidsgruppen foreslår at retningslinjene for behandling av personopplysninger oppdateres, og at det utarbeides en god veileder med gode retningslinjer og maler for undervisere for deling av læringsressurser om personvern ved digital undervisning for studenter og ansatte

Kvalitetssikring:

Kvalitetssikring av åpne læringsressurser utøves på følgende måte:

- Kurs og veiledning gjør undervisere i stand til å skape gode ressurser som tar hensyn til opphavsrett, personvern og universell utforming
- Lage sjekklister-veiledninger som undervisere kan se på før åpen publisering
- Kurator og redaktørrollen i delingsplattformen DLR har ansvar for å se gjennom og rydde i de åpne ressursene
- Kurator og redaktørrollen har ansvar for å etablere gode oppbevarings- og sletterutiner som kan hjelpe undervisere å holde oversikt over egne ressurser og sikre at det ikke lagres og deles utdaterte og/eller uferdige ressurser
- Fagmiljøene kan vurdere å etablere en fagfelle vurdering for utvalgte ressurser på linje med det som gjøres med åpne ressurser fra for eksempel ReligionsOraklene

Informasjon og opplæring:

- Opprette et støtteapparat for deling av læringsressurser, som har teknisk, pedagogisk og juridisk (opphavsrett og personvern) kompetanse, foreslått lagt til UiB læringslab
- Samle og strømlinjeform nettsidenes informasjon om opphavsrett
- Lage en oversiktsside om personvern rettet mot studenter og undervisere som er enklere å forholde seg til enn dagens side
- Utvikle gode veiledere om opphavsrett og personvern for deling av læringsressurser
- Etabler et opplæringstilbud som dekker opphavsrett, lisenser og personvern som er anbefalt for alle vitenskapelige ansatte ved UiB, som en del av den obligatoriske delen av UNIPED-kurset for nyansatte og som et eget e-læringskurs
- Finne delingsambassadører som kan bidra med egne erfaringer med deling, og muligens etablere dette som et fokusområde for de interne insentivmidlene som årlig deles ut gjennom Utdanningsutvalget

Litteratur:

Kielland, Torger (2018). Opphavsrettslige problemstillinger ved digitalisering av undervisning ved universitet og høyskoler. Hentet fra <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/18738>

Margaryan, A., Littlejohn, A. and Nicol, D. (2006). Community Dimensions of Learning Object Repositories. Networked Learning 2006, Symposium 04. Hentet fra <https://bit.ly/2su0NOo>

Vedlegg 1: Innhentede innspill

Arbeidsgruppen har koblet på personer for å be om innspill der det har vært hensiktsmessig, for å bidra med kompetanse om personvern, belyse egne erfaringer med åpen deling og studentperspektivet. En oppsummering av innspillene følger under.

Personvernombudet

UiBs personvernombud Janecke Helene Veim deltok på arbeidsgruppens møte den 5. februar, og gav arbeidsgruppen en kort innføring i hva UiB har av retningslinjer og regelverk når det gjelder personvern. UiB har allerede utviklet utfyllende retningslinjer hva gjelder personvern og undervisning, som arbeidsgruppen vil se videre på i sitt arbeid. I tråd med mandatet vil arbeidsgruppen trekke ut og synliggjøre for styringsgruppen hvilke problemstillinger som er særlig aktuelle å være oppmerksomme på når det gjelder deling av læringsressurser.

BioCEED og ReligionsOraklene

Den 9. februar deltok Vigdis Vandvik (BioCEED) og Michael Stausberg (ReligionsOraklene) på møtet med arbeidsgruppen, for å dele deres erfaringer med åpen deling av læringsressurser. Det som ble trukket frem som særlig viktig av begge to er behovet for et tett og godt samarbeid med teknisk-administrativt ansatte. Dette gjelder både valg av teknisk løsning og rettighetsklarering. Det er også viktig at man har et støttesystem å henvende seg til hvor man kan få hjelp. Andre ting som trekkes frem er sammenhengen mellom utdanningskvalitet og det å fremme læring, og viktigheten av tverrfaglige samarbeid.

Studentparlamentet

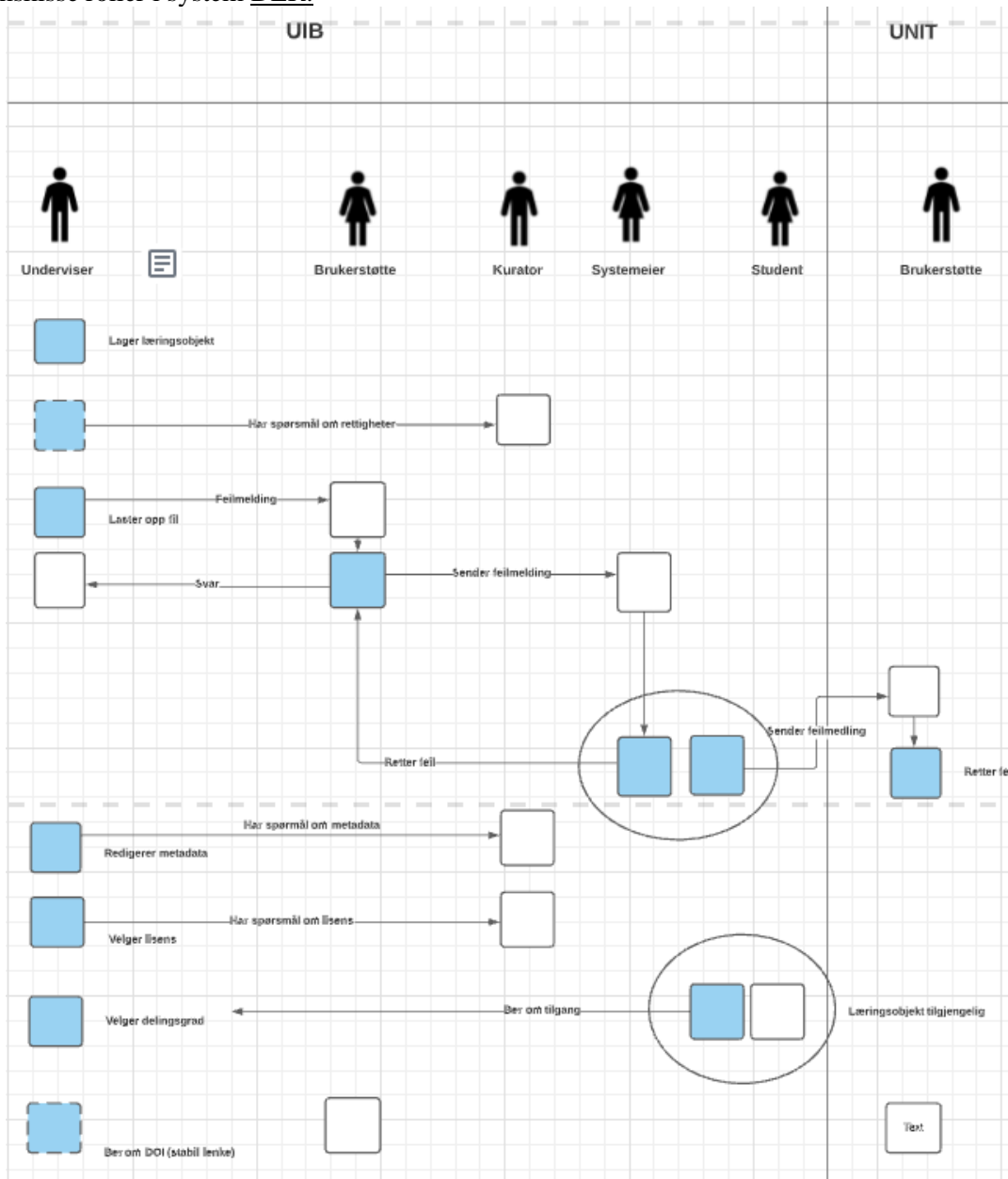
Arbeidsgruppen har også bedt studentparlamentet om innspill fra studentene vedrørende åpen deling av læringsressurser, opphavsrett, personvern, kvalitet og tekniske løsninger. Kristoffer Eik og Martine Baarholm fra Studentparlamentet deltok på arbeidsgruppens møte den 24. februar. Også her trekkes viktigheten av et støtteapparat for underviserne frem, slik at underviserne kan bruke sin tid på forskning og undervisning. Studentrepresentantene trekker også frem universell utforming og tilgang på læringsressurser frem mot eksamen som viktig for studentene.

Studentrepresentantene fikk også spørsmål om hvordan de selv har opplevd å få informasjon om personvern i forbindelse med opptak av undervisningen de selv deltar på. Her svarer de at de ikke har fått noe særlig med informasjon i direkte tilknytning til undervisningen, og at informasjonen på UiBs nettsider er så omfattende at informasjonen om personvern drukner i mengden og dermed fremstår som utilgjengelig. Studentrepresentantene har ikke inntrykk av at studentene generelt er særlig opptatt av personvern.

Vedlegg 2: DLR roller

<p>Ved UiB:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Systemeier/systemforvalter • Redaktør/Kurator • Brukerstøtte • Underviser • Student 	<p>Hos leverandør Unit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Produkteier • Utvikler(e) • Arbeidsgruppe på tvers av medlemsinstitusjonene • Konsortsiestyre på tvers av medlemsinstitusjonene
---	--

Systemskisse roller i system DLR:

Beskrivelse av rollene i systemet DLR

Systemeier En systemeier er en leder som er ansvarlig for å utvikle, forvalte og drifte et informasjonssystem (Digitaliseringsdirektoratet). Systemeier benytter ofte en utpekt systemforvalter som operativt ansvarlig for de oppgaver systemeier har ansvaret for. Denne skal fungerer som forvalter av systemet. Som forvalter av systemet innebærer rollen koordinering av drift og brukerstøtte.

Som koordinator for brukerstøtte vil systemforvalters oppgave være å fange opp saker som kommer inn (via UiBhjelp) og sørge for at disse blir tilfredsstillende behandlet og løst i samarbeid med en brukerstøttegruppe.

Redaktør/kurator er en innholdsforvalter og samlingsutvikler for systemet. Kan også ha ansvar for oppbevarings- og slettepolicy.

Brukerstøtte Den som har rollen som brukerstøtte er forpliktet til å hjelpe brukere av systemet dersom de står fast og ikke får til å bruke systemet slik det er meningen det skal brukes, se punkt 4.2. om støtteapparat for nærmere beskrivelse.

Underviser er en som bruker systemet til å oppbevare og dele ressurser. En produsent har en brukerrolle i systemet og trenger å kunne finne ut hvordan systemet virker, hva som lar seg gjøre og hvordan.

Studenten er mottaker, dvs den innholdet i systemet, altså læringsressursene, gjøres tilgjengelig for. Studenten mottar ressursene enten ved å få tilgang til disse i LMSet Mitt UiB eller ved å oppsøke informasjonssystemet via nettportalen.

Leverandør gir tilgang til bruk og drift av systemet på egen institusjon. Kontaktpunkt hos leverandør heter produkteier. Leverandør i dette tilfellet er Unit som også er tjenesteorgan for institusjonene i Universitets- og høyskolesektoren. Det medfører at leverandør også tilbyr driftsmodell mellom institusjonene ved å tilrettelegge for arbeidsgruppe og konsortsiestyre satt sammen av medlemmer som er ansatt ved de institusjonene som har betalt for å ta systemet i bruk.

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 23.06.2021
FU-sak: 22/21		Arkivsaknr.:

Ph.d. -utdanningsmeldingen 2020

Innledning

I brev av 05.02.2020 fra Forsknings- og innovasjonsavdelingen (FIA) ble fakultetene bedt om å utarbeide ph.d.-utdanningsmeldinger for 2020, med frist 15.04.2021. På anmodning fra fakultetene ble fristen utsatt til 18.05.2021 slik at fakultetene fikk tilstrekkelig tid til å ha en tilfredsstillende lokal prosess, samt å ha en samkjøring med fakultetenes arbeid med Studiekvalitetsmeldingen. Det skulle utarbeides meldinger for de vitenskapelige ph.d.-programmene og ph.d.-programmet innen kunstnerisk utviklingsarbeid.

Korona-krisen

Korona-krisen rammet umiddelbart ph.d.-utdanningen i mars 2020. Mange fakultet måtte endre disputaser fra fysiske til digitale arrangement omtrent over natten. Men med en iherdig innsats fra institutt, fakultet og sentralnivå fikk man etablert nye retningslinjer og tatt i bruk digitale verktøy, slik at tilnærmet alle doktorgradsprøvene gikk på den datoen de i utgangspunktet var planlagt. Utover våren kunne man åpne litt mer opp, og flere fikk på plass hybride disputaser, med et begrenset publikum til stede og opponenter på videooverføring. Selv om man har vært dyktige i å få avholdt digitale disputaser, er det flere kandidater og fagmiljø som melder at savnet er stort etter høytidsstunden og fellesskapet som rammer inn fysiske disputaser, slik vi kjenner dem.

Forskningen til ph.d.-kandidatene har selvsagt blitt rammet hardt av unntakstilstanden som pandemien har ført med seg. Det meste av datainnsamling som innebærer reising har blitt utsatt eller avlyst. Lab-arbeid har blitt rammet hardt, spesielt i begynnelsen av pandemien. Flere kandidater på MED-fakultetet har måttet utsette ph.d.-forskningen sin, fordi de har måttet bidra i bekjempelsen av pandemien. I avsnittet under fremkommer kandidatenes inntrykk av hvordan krisen har påvirket, og under avsnittet *Fakultetenes meldinger* har vi trukket frem noen av effektene som fakultetene ser.

Koronaundersøkelsen

Våren 2021 ble det sendt ut en spørreundersøkelse til alle ph.d.-kandidater og postdoktorer ved UiB for å kartlegge hvordan denne gruppen har opplevd korona-pandemien og hvordan dette har påvirket fremdriften. I undersøkelsen ble det spurt om blant annet forsinkelser, informasjonsflyt, forlenging av kontrakt og i hvilken grad respondentene vil finne en rekke foreslåtte tiltak nyttig. Undersøkelsen ble sendt til 1675 personer, og 845 av mottakerne besvarte hele undersøkelsen, noe som utgjør 50%. Alle fakultetene var representert blant respondentene. 88% av respondentene svarer at de er forsinket i noen grad, og andelen som rapporterer at de er forsinket er høyest i gruppen som har vært i stillingen i 1-2 år, hvor 93% rapporterer at de er forsinket. 63% av respondentene rapporterer at datainnsamling eller kildearbeid har blitt påvirket i noen eller stor grad av koronapandemien, og 29% av respondentene har

endret datagrunnlaget eller forskningsspørsmålet i noen eller stor grad på grunn av problemer grunnet koronapandemien.

Et flertall av kandidatene rapporterer at de i stor eller noen grad har hatt tilgang til nødvendig forskningsinfrastruktur, samt tilstrekkelig kontakt med veileder eller andre relevante samarbeidspartnere. Undersøkelsen indikerer at veiledningen i stor grad har fungert gjennom pandemien, og 90% av respondentene svarer at de har i noen (41%) eller stor (49%) grad hatt tilstrekkelig kontakt med veileder. Over halvparten av respondentene (58%) svarer at det har i noen grad hatt tilfredsstillende arbeidsforhold hjemme, mens 26% rapporterer at de ikke har hatt tilfredsstillende arbeidsforhold hjemme.

Ph.d.-kandidatene som er ansatt ved UiB ble spurt om forlengelser og informasjonen som har blitt gitt om mulig forlengelse av kontrakten. 45% av respondentene svarer at de er misfornøyd eller veldig misfornøyd med informasjonen de har mottatt om mulig forlengelse av kontrakten, 30% er usikker og 25% er fornøyd eller veldig fornøyd. 63% av respondentene ønsker mer informasjon om hvordan de kan søke om en forlengelse. 44% av respondentene svarer at de har søkt om forlengelse, hvorav 51% har fått den forlengelsen de har søkt på og 32% var uavklart. 37% av respondentene svarer at de planlegger å søke om forlengelse/ytterligere forlengelse, mens 44% ikke vet ennå.

Undersøkelsen har mot slutten av vårsemesteret 2021 blitt lagt frem for Forskningsutvalget, dekaner, gruppe B-representanter, Forhandlingsutvalget og Universitetsstyret. Universitetsledelsen tar med seg innspillene videre for å vurdere tiltak og anbefalinger til fakultet og institutt som kan dempe noen av de negative effektene av korona-krisen.

Revisjon av Forskrift for graden doctor philosophiae (dr.philos.)

Arbeidet med å revidere dr.philos.-forskriften pågikk i store deler av 2020, og ny versjon ble vedtatt i styremøte 4. februar 2021. De viktigste endringene i den nye versjonen er at det nå slås fast at dr.philos.-graden er en ikke-veiledet doktorgrad. Fakultetene har nå mulighet til å avvise søknader om å få avhandlingen bedømt dersom det er åpenbart at den ikke har høy nok kvalitet. Den nye versjonen fremholder at fraværet av krav til godkjent opplæringsdel bør kompenseres ved at dr.philos.-avhandlingen er noe mer omfattende enn en ph.d.-avhandling. I arbeidet med revisjon ble det sett hen til den nylig oppdaterte ph.d.-forskriften, både med tanke på harmonisering der dette er formålstjenlig og tydeliggjøring av relevante forskjeller mellom de to gradene.

Ny handlingsplan for ph.d.-utdanningen

Universitetsstyret vedtok i mai 2020 ny handlingsplan for ph.d.-utdanningen for perioden 2020 til 2024. Planens mål, delmål og aktiviteter er relativt bredt anlagt med blant annet faglig kvalitet og samarbeid som viktige innsatsområder. Handlingsplanen legger også opp til reaktivering og ny innsats på områder som kvalitetssikring, arbeidsmiljø og mental helse. Fakultetene har blitt oppfordret til å gå gjennom handlingsplanen for å iverksette punktene som konkrete aktiviteter og nye retningslinjer i sine respektive programbeskrivelser. På sentralt hold har FIA hatt en ekstra innsats for å få på plass kvalitetssikringselementer som retningslinjer for programevaluering og avholdelse av dialogmøter. Universitetsledelsen har i sin dialog med fakultetene vært opptatt av å understreke at alle ph.d.-kandidater skal tilbys minst én årlig oppfølgings- eller medarbeidersamtale. Sammen med HR-avdelingen, har FIA i 2020/21 startet opp arbeidet med forbedret informasjon og mental rådgivning for ph.d.-kandidatenes mestring og motivasjon. Dette arbeidet har blitt fremskyndet som følge av korona-

situasjonen. Høsten 2020 ble det igangsatt et prosjekt i samarbeid mellom HR og FIA for å gi et mer helhetlig tilbud innen karriereutvikling til ph.d.-kandidater og andre yngre forskere ved UiB. Gjennom prosjektet jobber man for å utforme en nettportal for karriereutvikling og opprette et karrieresenter.

Programstatistikk

	2020 ¹							UiB-total
	HF-fak	JUR-fak	MN-fak	MED-fak	PSYK-fak	SV-fak	KMD-fak ²	
Antall kandidater ³	150	55	495	605	115	150	30	1600
Nye avtaler ⁴ (gj.snitt 2017-19)	13 (24,3)	7 (5,7)	81 (92,3)	86 (102,7)	15 (19,7)	27 (19,7)	6 (3,3)	228 (267,7)
Antall disputaser (gj.snitt 2017-19)	15 (21,7)	7 (4,0)	75 (73,7)	113 (86,7)	14 (18)	18 (21,3)		242 (225,7)
Gjennomstr. brutto ⁵ (gj.snitt 2017-19)	6,9	6,0	4,4	4,9	5,5	5,5		4,9 (5,0)
Gjennomstr. netto ⁵ (gj.snitt 2017-19)	3,6	4,5	3,3	3,5	3,4	4,3		3,5 (3,5)
Gjennomføring 6 år (%)	38,9	33,3	79,1	80,6	82,4	54,2		73,7
Avbrutte avtaler ⁶ (gj.snitt 2017-19)								44 (48)
Underkjenninger ⁷ (gj.snitt 2017-19)								7 (10,3)

Våren 2020 teller ph.d.-utdanningen ved UiB rundt 1600 kandidater⁸. I overkant av 51% av den totale kandidatmengden har eller har hatt eksternfinansiert ph.d.-stipend, og rundt 61% har eller har hatt UiB som arbeidsgiver i stipendiatperioden. Per 19.05.2021 viser opptellingen 228 nye kandidater i løpet av 2020. Det er et naturlig etterslep i rapporteringen, og for 2020 er dette derfor kun foreløpige tall. Det er likevel liten grunn til å tro at antallet nye kandidater vil overstige 250. Dette er en del lavere enn gjennomsnittet for de tre siste årene, som ligger på 267,7 nye kandidater, men tilsvarende tall for 2019, da det ble tatt opp 247 kandidater i UiBs ph.d.-programmer. Det er gledelig å se at antallet nye kandidater sannsynligvis ikke vil gå betydelig ned fra foregående år, koronapandemien tatt i betraktning. Opptakstallene varierer noe fra år til år, og variasjonene kan ha sammenheng med tilslag på eksternfinansiering, og at man prioriterer å ansette postdoktorer fremfor ph.d.-stipendiater. I noen tilfeller kan det også være at UiB ikke har lyktes med å tiltrekke seg ph.d.-kandidater med ekstern arbeidsgiver. Antall stipendiathjemler i grunnbevilgningen har ikke gått ned de siste årene.

I 2020 avla 242 kandidater doktorgraden ved UiB, som er det høyeste antallet disputaser ved UiB siden 2015, da det ble avlagt 246 doktorgrader. Spesielt JUS- og MED-fakultetet har hatt et år med antall disputaser godt over gjennomsnittet. Det er gledelig at det har blitt avholdt et høyt antall disputaser på tross av koronapandemiens begrensninger på fysiske disputaser. Flere kandidater som har disputert har

¹ Nøkkeltall for 2019. Der ikke annet er oppgitt er tallene hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, NSDs Database for statistikk om høgre utdanning.

² Gjelder ph.d.-program for kunstnerisk utviklingsarbeid ved KMD.

³ Tall for våren 2020. Rundet opp eller ned til nærmeste 5-tall av personvern hensyn.

⁴ Tall hentet fra FS940.001, 19. mai 2021.

⁵ Vektet gjennomsnitt av høst og vår.

⁶ Tall hentet fra FS952.001, 19. mai 2021. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn.

⁷ Tall hentet fra FS936.001, 19. mai 2021. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn

⁸ Tall for våren 2020, hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, NSDs Database for statistikk om høgre utdanning.

rapportert om at koronapandemien har gitt dem arbeidsro til å ferdigstille avhandlingen. Av kandidatene som avla doktorgrad ved UiB var i overkant 53% kvinner, og 39% internasjonale. Av de avlagte doktorgradene var det fire som avla graden dr.philos., hvorav to kvinner og to menn. Siden 2014 har det vært mellom 1 og 7 som avlegger graden dr.philos. hvert år.

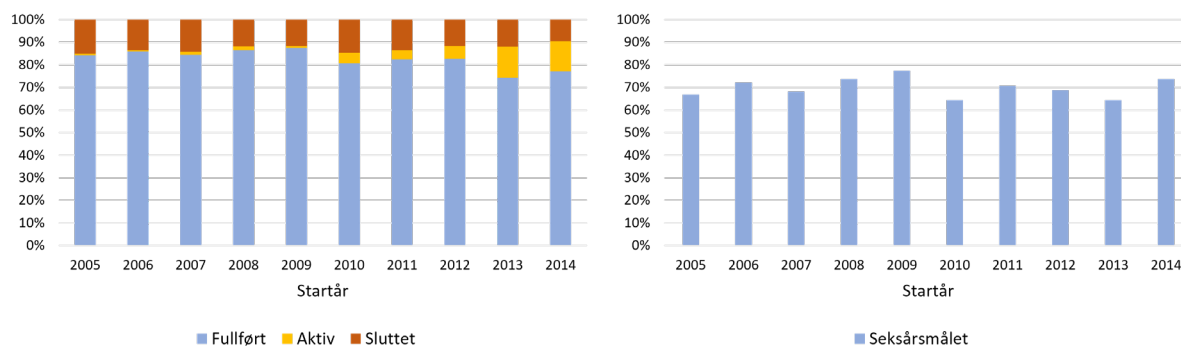
Netto gjennomstrømningstid for kandidatene som disputerte i 2020 var 3,5 år, som er likt som de to foregående årene. Andelen kandidater som gjennomfører innen seks år, det såkalte seksårs målet, som er en nasjonal styringsparameter steg i 2020 med 9,3 prosentpoeng fra året før. Av kandidatene som startet ph.d.-utdanningen sin ved UiB i 2014 var det 73,7% som hadde ferdigstilt graden sin innen seks år. UiB har noe bedre tall på dette målet enn gjennomsnittet fra statlige institusjoner i Norge, hvor andelen som fullfører innen seks år ligger på 70,2%⁹ i 2020. Det kan bemerkes at seksårs målet ikke tar høyde for kandidater med lange lovhjemlede permisjoner eller ph.d.-utdanningsløp som innehar mye praksis i kombinasjon med utdanning. De sistnevnte tilfeller er ofte avtalte løp på fem til syv år, og er mest vanlig ved PSYK-fakultetet og MED-fakultetet.

Det er en nedgang i antallet avbrutte avtaler i 2020, fra 68 i 2019 til 44 i 2020. Denne indikatoren viser dels hvor mange som ikke lykkes med å fullføre ph.d.-utdanningen og dels hvor aktive fakultetene har vært i å skrive ut kandidater i rapporteringsåret. Flere fakultet har i de siste årene jobbet aktivt med å rydde i listene, slik at kandidater som har vært lenge i løpet enten får fullført eller blir skrevet ut. Antall underkjenningen var 7 i 2020, som er noe lavere enn gjennomsnittet i perioden 2017-19 som er på 10,3 og betydelig lavere enn i 2019 da det var 15 underkjenninger. Det lave antallet underkjenninger i 2020 har sannsynligvis en sammenheng med at 2020 var det første hele året der den nye ordningen med mindre omarbeiding av innlevert avhandling, fikk virke. Et av målene med denne ordningen er å få sortert avhandlinger som tidligere ville blitt underkjent, i en kategori for mindre omarbeiding og en kategori for underkjenning.

Figur 1 viser en oversikt over årskullene som startet i perioden 2005-2014¹⁰, (a) hvor stor andel som har fullført, andelen som fortsatt er aktive og andelen som har av ulike grunner avsluttet sin ph.d.-utdanning, og (b) andelen som fullfører innen seks år. Som man ser fra Figur 1a, ligger andelen som fullfører mellom 80 og 90%. Andelen av kandidatene som startet i 2013 og 2014, og som har fullført ligger per 25. mai 2021 på mellom 74-77%. Blant disse kandidatene er det hhv. 13% og 14% som fremdeles er aktive. Vi ser fra figuren at selv om seksårs målet (b) variere noe gjennom årene, med en topp i kullet som startet i 2009, da 77,4% fullførte innen seks år, holder andelen kandidater som av ulike grunner avslutter ph.d.-utdanningen seg relativt jevn på mellom 10 og 15%, og man kan forvente at i overkant av 80% av ph.d.-kandidatene fullfører ph.d.-utdanningen de starter på.

⁹ Nøkkeltall for universiteter og statlige høyskoler 2020, [DBH 2020](#).

¹⁰ Tall i Figur 1b er hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, NSDs database for statistikk om høyere utdanning. Ellers er tall hentet fra Felles studentsystem (FS) rapport FS944.003, hentet ut 25. mai 2021. Figurene viser kun kandidater som er inkludert i kontrollrapportene i Tableau for 6-års målet. Antallet kandidater kan derfor avvike noe fra antallet rapportert i FS.

Figur 1: Statistikk over kull fra 2005 til 2014. I figur a vises fordelingen av kandidater som startet fra 2005 til 2014, og hvorvidt disse har fullført, er aktive eller av ulik grunn har avsluttet sin ph.d.-utdanning. I b) vises seksårsmålet.

Fakultetenes meldinger

Aktivitetene i fakultetene sine ph.d.-program er alle rammet av korona-krisen. Det rapporteres om feltarbeid og arkivarbeid som har blitt utsatt eller avlyst. Mange har måttet endre problemstillingene, slik at forskningen faktisk lar seg gjennomføre. Fra MED-fakultetet meldes det om at flere kandidater har måttet tre inn i arbeid på klinikk for å avhjelpe korona-situasjonen, på bekostning av ph.d.-arbeidet. Både MED- og MN-fakultetet fremholder at krisen har rammet hardt de kandidater som er avhengige av laboratorie-arbeid, blant annet grunnet smittevernstiltak og manglende instrumentservice. Ved KMD-fakultetet er fysiske arrangementer som konserter og utstillinger en kjerne i det kunstneriske utviklingsarbeidet og i bedømmelsesprosessen. Når disse har blitt avlyst eller overført til digitalt format, rammet det særskilt hardt.

De fleste fakultet melder at mange kandidater opplever mentale helseutfordringer grunnet ensomhet, og at tempoet i fremdriften har blitt rammet. PSYK-fakultetet har tatt tak i dette ved å arrangere et kurs med tittelen *Stressreduksjon med bruk av mindfulness og selvmedfølelse*. Målet med tiltaket var å gi kandidatene et verktøy for bedre å takle usikkerhet og en krevende arbeidssituasjon.

Når det gjelder ph.d.-kurs, har det blitt gjort en formidabel innsats for å gjennomføre de fleste av disse, om enn i et digitalt format.

HF-fakultetet fremhever at kandidatutvalget STIP-HF har vært særdeles aktivt under korona-perioden. De har arrangert seminar om rutinene for forlengelser, men har også hatt faglige seminar. SV-fakultetet ønsker å etablere et kandidatutvalg. Behovet for et slikt organ har blitt tydeliggjort under perioden med korona-krise.

De fleste fakultet omtaler forlengelser av stipendiatperioden på grunnlag av korona-situasjonen. JUS-fakultetet legger til grunn at alle stipendiater kommer til å ha krav på minst én måneds forlengelse. PSYK-fakultetet skriver at det er behov for individuell saksbehandling av sakene om forlengelse. For de fleste fakultet er det vanlig at stipendiaterne søker om forlengelse mot slutten av finansieringsperioden. SV-fakultetet skriver at de ønsker å gå over til en fortløpende behandling av søknader for å øke forutsigbarheten for kandidatene. HF og KMD nevner at uklare prosedyrer omkring forlengelser, spesielt i den første fasen av pandemien, førte til noe uro i stipendiatgruppen.

En betydelig andel av forskningen ved fakultetene gjennomføres av ph.d.-kandidatene. Fakultetenes ph.d.-utdanningsmeldinger viser at man har et bevisst forhold til hvordan stipendiatstillingene kan brukes på en mest mulig strategisk måte. Mange kandidater knyttes til de respektive fakultet eller UiB sine satsingsområder, for å styrke disse ytterligere. Noen fakultet nevner at de tildeler stipendiatstillinger som egenandel ved store tildelinger, noe som styrker rekrutteringen innen felt der man allerede har komparative fortrinn. Fakultetene er samtidig opptatt av å sikre rekrutteringen til hele bredden av fagfelt. Dette gjøres gjerne gjennom åpne utlysninger. Fakultetene melder videre om at åpne utlysninger muliggjør faglig nyskaping gjennom fritt genererte forskningsideer.

MN-fakultetet nevner ellers konkrete eksempler på nyskapende forskning fra ph.d.-kandidater, som nye molekyler med mulig medisinsk bruk og utvikling av katalysatorer med potensielt stor anvendelse innen energi og bærekraftig produksjon.

JUS-fakultetet fremhever viktigheten av avhandlingen som monografi. Monografien taler til samtlige brukere av rettsvitenskapelig kunnskap. Å publisere avhandlingen blir sett på som et viktig bidrag til feltet, og blir ofte stående som referanseverk i 10 år eller mer.

Publisering

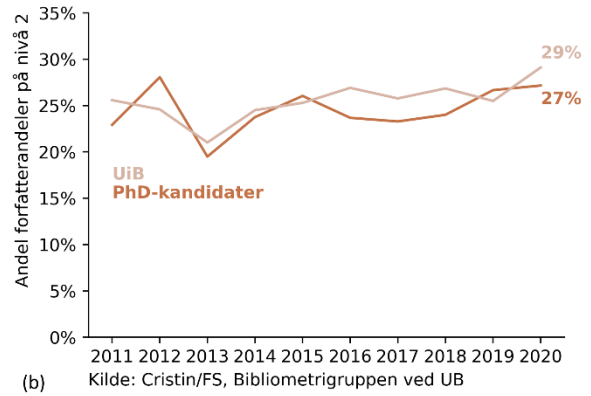
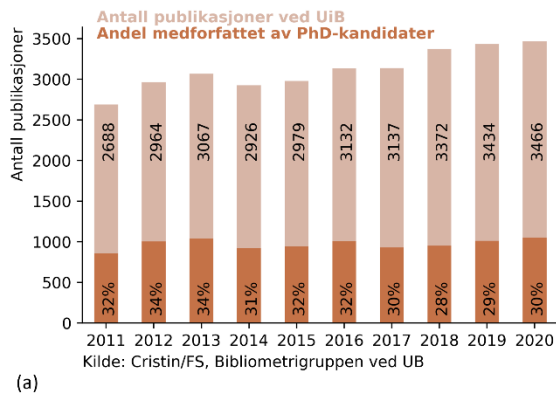
Som det fremkommer fra fakultetenes ph.d.-utdanningsmeldinger, bidrar ph.d.-kandidatene betydelig til forskningen ved UiB. I 2020 var 30% av publikasjonene ved UiB ene- eller medforfattet av ph.d.-kandidater (Figur 2). Analysen av hvor stor andel av publikasjonene ved UiB som er medforfattet av ph.d.-kandidater er basert på publikasjoner registrert i Cristin og personer som er registret som ph.d.-kandidat i Felles studentsystem (FS). Mye av publiseringsevne skjer helt i slutten og i etterkant av ph.d.-perioden, og det er derfor nødvendig å følge ph.d.-kandidatene en tid etter disputas for å få et fullstendig bilde. I analysen som er presentert i Figur 2 vises alle ph.d.-kandidater som har avsluttet graden fra og med 2009, og ph.d.-kandidatene følges to år etter fullført grad. Andelen publikasjoner som er ene- eller medforfattet av ph.d.-kandidater har holdt seg relativt jevnt rundt 30% siden 2011.

Andelen forfatterandeler på nivå 2¹¹ for ph.d.-kandidater var i 2020 på 27%. Dette er noe lavere enn snittet for UiB totalt, som ligger på 29% (Figur 2b), men høyere enn gjennomsnittet for statlige institusjoner i Norge, der gjennomsnittet i 2020 var 24%¹². Andelen forfatterandeler på nivå 2 for ph.d.-kandidater har holdt seg over 20% siden 2011 og med relativt lite avvik fra forfatterandelen på nivå 2 for hele UiB, som kan sies å være bra for forskere i starten av sin karriere. Nivå 2 skal være begrenset til publiseringkanaler som oppfattes som de mest ledende i brede fagsammenhenger og utgir de mest betydelige publikasjoner fra ulike lands forskere, og som til sammen utgir om lag en femtedel av fagets vitenskapelige publikasjoner¹³.

¹¹ Når publiseringkanalen ligger på nivå 1 eller 2 betyr at de er godkjente, der nivå 2 er publiseringkanaler med høyere internasjonal prestisje.

¹² [Tilstandsrapport for høyere utdanning 2021](#), Diku, mai 2021

¹³ [Norsk publiseringsindikator, NPI](#)

Figur 2: (a) Antall publikasjoner ved UiB, 2011-2020, og andel medforfattet av ph.d.-kandidater, og (b) andel forfatterandeler på nivå 2 for hele UiB og for ph.d.-kandidater.

Kvalitetsarbeid

Kvalitetssystemet til ph.d.-utdanningen ble vedtatt i 2017. Mye av innholdet i systemet var en videreføring av eksisterende tiltak, men det var også noen nye elementer. Høsten 2020 ble det satt i gang et arbeid for å implementere elementene som ikke allerede var etablert, å sikre at det systematiske kvalitetsarbeidet oppfyller gjeldende krav i lov og forskrifter, samt å legge til rette for en syklisk prosess for å sikre en kontinuerlig kvalitetsutvikling. Som et ledd i dette arbeidet, og for å øke bevisstheten rundt kvalitetsarbeidet, har det systematiske kvalitetsarbeidet til ph.d.-utdanningen blitt diskutert i Forskningsutvalget og i Universitetsstyret gjennom høsten 2020 og våren 2021.

Mange av elementene i kvalitetssystemet er allerede implementert, og fakultetene har rutiner på plass for å følge opp. Se mer om fakultetenes kvalitetsarbeid under. Siden høsten 2020 har man jobbet for å iverksette elementer i kvalitetssystemet som ikke tidligere har vært implementert. Dette gjelder særlig dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen på alle fakultetene, som blir beskrevet under. Det er i tillegg blitt utarbeidet retningslinjer for programevaluering av fakultetenes ph.d.-programmer. Fakultetene skal gjennomføre en programevaluering minst hvert sjetten år, og ettersom de fakultetsvise ph.d.-programmene ble opprettet i 2019 skal alle ph.d.-programmene ha gjennomført en programevaluering innen utgangen av 2025.

Dialogmøter

Våren 2021 har det blitt gjennomført dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen på alle fakultetene. Siden det var første gang dialogmøtene ble avholdt, hadde samtalen et overordnet perspektiv. På møtene snakket man seg gjennom hvordan ph.d.-utdanningen er strukturert ved fakultetene, overgangen til fakultetsvise ph.d.-programmer, nøkkeltall og oppfølging av kandidatene, som for eksempel i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler. I tillegg ble koronakrisens effekter på ph.d.-utdanningen diskutert. Møtene var også en anledning for fakultetene å spille inn saker eller komme med innspill til universitetsledelsen/FIA.

Overgangen til fakultetsvise ph.d.-program har for det meste gått bra. Det har vært en mulighet for å rydde opp i prosedyrer, samt å få på plass mer detaljerte grunnlagsdokumenter og rutinebeskrivelser. For noen av fakultetene rapporteres det om at dette har vært en tidkrevende prosess, men at de er fornøyde

med resultatet. Det kommenteres at det er viktig at fakultetene ikke utvikler programmene i veldig ulike retninger. Ph.d.-koordinatorforumet som gjennomføres jevnlig med administrativt ansatte med ansvar for ph.d.-utdanningen ved hvert fakultet ble av flere trukket fram som et godt fora for utveksling av kunnskap og for samkjøring av driften av ph.d.-programmene.

Et av temaene som ble diskutert var oppfølging av ph.d.-kandidatene, for eksempel i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler, ut over ordinær veiledning. I Handlingsplan for ph.d.-utdanning 2020-2024 står dette som en av hovedaktivitetene, og har blitt trukket fram som viktig for kvalitetsarbeidet. Medarbeidersamtaler blir i stor grad gjennomført med ph.d.-kandidater som er ansatt ved UiB, selv om det er variasjoner mellom fakultetene i hvilken grad. Ved noen fakulteter og institutter tilbys det en årlig oppfølgingssamtale også til eksterne ph.d.-kandidater, blant annet ved Det juridiske fakultet. Det samfunnsvitenskapelige fakultet har fått inn i programmet at det skal gjennomføres en årlig oppfølgingssamtale med alle ph.d.-kandidatene.

Under fakultetenes tilbakemeldinger er det noen temaer som flere fakultet tar opp. For eksempel ønsker flere av fakultetene at det opprettes et tilbud innen karriereutvikling og kurs i overførbare ferdigheter på sentralt nivå. Det er videre flere av fakultetene som ønsker en diskusjon rundt fordelingen av universitetets ph.d.-hjemler.

Kandidatundersøkelsen 2020

I 2020 ble kandidatundersøkelsen gjennomført for fjerde gang. Undersøkelsen ble sendt ut til kandidater som fullførte ph.d.-graden i løpet av 2020, og i undersøkelsen svarer respondentene på spørsmål om blant annet årsaker til at de startet på ph.d.-utdanningen, opplæringsdel, pliktarbeid, veiledning, forskningsmiljø, publisering, internasjonalisering og karriereplaner. 49% (N:121) har besvart hele undersøkelsen. Utvalget speiler populasjonen både med hensyn til fakultetstilhørighet og kjønn.

Generelt er respondentene fornøyd med ph.d.-utdanningen og veiledningen de har fått, og respondentene har gjennomsnittlig svart 5,6 på en 7-punktskala¹⁴ på begge disse overordnede spørsmålene. Gjennomsnittlig er det flere som er fornøyd med hovedveileder enn biveileder, og gjennomsnittssvar på hvor fornøyd respondentene er med hhv veileder og biveileder er 5,9 og 5,3 på 7-punktskalaen. 16% av respondentene har svart at de har opplevd en konflikt med veileder(e). Dette er en liten oppgang fra både 2018 og 2019, da hhv 15% og 13% svarte ja på dette spørsmålet. På spørsmål om hvor tilfreds respondentene er med opplæringsdelen, er gjennomsnittet på 4,9 på 7-punkt skalaen. Dette er tilsvarende resultat fra tidligere år.

60% av respondentene vil anbefale å ta en ph.d.-grad. Dette er en nedgang fra 69% 2019. Her kan det nevnes at andelen som svarer at de *ikke* vil anbefale å ta en ph.d.-grad er omtrent lik for begge årene, med hhv. 11% og 12% for 2019 og 2020. Det er mulig at den høyere andelen som er usikker er et resultat av at kandidatene avsluttet ph.d.-graden under en pandemi. Av respondentene er det 58% som planlegger å fortsette i en akademisk stilling. Dette er den laveste andelen siden undersøkelsen ble startet i 2017 da 68% ønsket å fortsette i en akademisk stilling. 77% av respondentene svarer at de er i, eller har fått tilbud om en relevant stilling, som er en liten nedgang siden 2019- (82%) og 2018 (84%)-kullene, men allikevel en fremgang sammenlignet med 2017-kullet (70%). Dette er et gledelig resultat, tatt i betraktning

¹⁴ På spørsmål om tilfredshet svarer respondentene på en skala fra 1 til 7, hvor 1 er ikke tilfreds og 7 er svært tilfreds.

et mulig vanskelig arbeidsmarked på grunn av pandemien, og indikerer at ferdige ph.d.-kandidater er attraktive på arbeidsmarkedet.

37% av respondentene har hatt et internasjonalt forskningsopphold som varte mer enn en måned. Dette er det høyeste antallet siden undersøkelsen startet i 2017, da 38% svarte at de hadde hatt et internasjonalt forskningsopphold på mer enn en måned.

Kvalitetsarbeid på fakultetene

Mye av det systematiske kvalitetsarbeidet gjennomføres på fakultetene. Dette inkluderer blant annet midtveisevaluering, fremdriftsrapporter, kvalitetssikring av opplæringsdelen, oppfølging av kandidatundersøkelsen og veilederopplæring.

Alle fakultetene har rutiner på plass for gjennomføring og oppfølging av midtveisevaluering. Flere av fakultetene trekker fram i sine ph.d.-utdanningsmeldinger at midtveisevalueringen er et nyttig virkemiddel for oppfølging av kandidatene.

Tilsvarende som for midtveisevalueringen har de fleste fakultetene gode rutiner på plass for oppfølging av fremdriftsrapportene, og melder om at fremdriftsrapportene blir brukt aktivt for oppfølging av kandidatene. Ett fakultet har ennå ikke fått på plass gode rutiner for oppfølging, men har dette som et av satsingsområdene for fakultets kvalitetsarbeid framover. Det kommer tilbakemeldinger fra fakultetene om at det er ønskelig at resultatene fra fremdriftsrapportene blir gjort raskere tilgjengelig fra sentraladministrasjonen, som administrerer gjennomføringen av rapporteringen. Det er videre ønskelig at det for 2021 inkluderes noen spørsmål i fremdriftsrapporten som omhandler koronapandemien. Dette kan således også være nyttig for datainnsamling på institusjonsnivå for å sammenligne med resultatene som fremkom i koronaundersøkelsen som ble gjennomført våren 2021.

Det er noen forskjeller mellom fakultetene i hvordan opplæringsdelen er lagt opp, samt hvordan og i hvilken grad denne kvalitetssikres. Flere fakulteter melder at de har rutiner på plass for emneevaluering, og at det har blitt tatt grep for å kvalitetssikre opplæringsdelen. Dette er allikevel et område som krever videre oppfølging i tiden framover.

Den årlige kandidatundersøkelsen ble gjennomført første gang i 2017, og har vært delt og presentert for fakultetene via Forskningsutvalget. Flere av fakultetene melder at kandidatundersøkelsen blir orientert om i programstyret, eller at man har satt opp dette som en sak, men ikke kommet i gang med arbeidet ennå. Det har vært noe usikkerhet i hvordan man skal følge opp undersøkelsen, enten på grunn av lite datagrunnlag eller kun relativt overordnede tall. For å sikre at datagrunnlaget man får ved gjennomføringen av den årlige kandidatundersøkelsen blir tilgjengelig for fakultetene og inngår som en del av det kontinuerlige kvalitetsarbeidet, vil Forsknings- og innovasjonsavdelingen gjennomgå rutine for presentasjon og deling av undersøkelsen.

Flere av fakultetene har gode rutiner på plass for veilederopplæring, som trekkes fram som et viktig element i kvalitetsarbeidet. I 2020 har to av fakultetene videreutviklet sin veilederopplæring med e-læringskurs, og arrangerer seminarer for veilederopplæring. Veilederopplæring ble nevnt som viktig under flere av dialogmøtene, og det er ønskelig med en styrking av veilederopplæringen.

Universitetsdirektørens kommentarer

Korona-pandemien har definitivt satt et negativt preg på de fleste kandidaters ph.d.-utdanningsløp i 2020. Samtidig ser vi at man har klart å avholde et imponerende stort antall disputaser. 242 disputaser har blitt avholdt, mens tallet i årene fra 2017 til 2019 lå mellom 222 og 229. Fakultet og institutt har gjort en formidabel innsats for å få avholdt en så god doktorgradsprøve som mulig, innenfor de rammene som korona-restriksjonene har satt. Flere kandidater melder om at mindre aktivitet på andre felt har gitt mer konsentrert tid til å slutføre avhandlingen.

Ser vi på seksårs målet, viser denne parameteren også et positivt resultat i 2020. Av kandidatene som startet ph.d.-utdanningen sin ved UiB i 2014 var det 73,7% som hadde ferdigstilt graden sin innen utgangen av 2020. Etter en liten bølgedal siden 2015, er vi nå tilbake på et godt nivå. Tradisjonelt har UiB skåret godt på seksårs målet. Her kan man for eksempel trekke en sammenligning med UiO, som har en relativt lik fordeling av kandidater mellom de ulike faggrupperingene som det UiB har. UiO sitt 2020- resultat for seksårs målet var 67,2%. Det er mulig at denne forskjellen kan spores til at UiB tidlig kom i gang med tiltak og en holdningsendring om at doktorgrad ikke er et livsverk man skal bruke årvis på å fullføre, men et steg i karrieren som forventes fullført på normert tid. UiB var tidlig ute med et skikkelig opplegg for fremdriftsrapportering. Vi var også tidlig ute med å forskriftsfeste krav om minst to veiledere og midtveisevaluering. Det sistnevnte tiltaket vet vi stort sett blir gjennomført på en solid måte i fagmiljøene. Videre kan det være at veiledere og ledere i fagmiljøene ved UiB har vært særskilt opptatt av at kandidatene skal bli godt integrert i fagmiljøene. Det siste er helt avgjørende.

Selv om et høyt antall kandidater klarte å fullføre ph.d.-graden sin i 2020, tror vi at dagens korona-situasjon vil gi et negativt avtrykk på lengre sikt. Forsinkelser som kandidatene har opplevd i 2020 og -21 vil forplante seg i det resterende ph.d.-løpet for mange. Langt flere kandidater vil bruke lengre tid enn de tre årene som er normert for ph.d.-utdanningen. Dette vil vises igjen i nøkkeltall i form av lavere antall oppnådde ph.d.-grader de neste par årene, samt en nedgang i seksårs målet. Når mange kandidater endrer problemstilling og datakilder som følge av en vanskelig korona-situasjon, vil vi på sikt kunne oppleve mindre ambisiøs ph.d.-forskning og færre avhandlinger som blir godkjent for disputas. Reiserestriksjoner har ført til at kandidatene i liten grad får etablert forskningsnettverk, noe som både har en effekt på den konkrete forskningen og den mer langsiktige utviklingen av egen karriere. Med forlengelser av ph.d.-stipend vil fagmiljøene oppleve at det tar lengre tid før midler blir utløst til nye ph.d.-rekrutteringer, noe som bremser ny forskning i det store bildet.

Hva kan UiB gjøre for å bøte på de negative langtidseffektene? Mye av den ekstra innsatsen må legges inn i form av tett oppfølging fra veileder, forskningsleder, instituttleder og fagmiljø ellers, når det gjelder selve avhandlingsarbeidet. Fakultet, institutt og universitetsbibliotek bør fortsette sitt gode arbeid med skrivekurs og andre konkrete verktøykurs. Reisevirksomheten bør tas opp så raskt som mulig, og erfarne ansatte bør dele med ph.d.-kandidatene så mye som mulig av sine kontakter både innen- og utenlands. Karrieredager bør komme i gang igjen, både på institutt og fakultet. Fra sentralt UiB-hold vil det bli utviklet en nettportal om hvilke tilbud innen karriereutvikling som finnes, og det vil bli ansatt medarbeidere som skal starte opp et karrieresenter for ph.d.-kandidater og andre yngre forskere. Dette er et tiltak som har blitt prioritert i den utfordrende korona-situasjonen som kandidatene opplever nå. Et annet tiltak som har blitt prioritert, er arbeidet med å ansette en psykolog i halv stilling som skal jobbe dedikert med ph.d.-kandidater. Psykologen skal tilby rådgivning, gjerne i gruppe, som en slags hjelp-til-

selvhjelp for kandidatene. UiB- ledelsen ønsker å gjøre en grundigere analyse av hva som fremkommer i korona-undersøkelsen, og sammen med fakultetene og gruppe B-representantene komme frem til flere tiltak som kan avhjelpe situasjonen.

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 23.06.2021
FU-sak: 23/21		Arkivsaknr.:

Oppfølging av det systematiske kvalitetsarbeidet i ph.d.-utdanningen ved UiB

1. Innledning

Kvalitetssikringssystemet for ph.d.-utdanningen (heretter omtalt som kvalitetssystem for ph.d.-utdanning) ble vedtatt av universitetsstyret i 2017 (sak [129/17](#)). Mange av elementene i det vedtatte kvalitetssystemet var en videreføring av allerede eksisterende tiltak, som for eksempel ph.d.-utdanningsmelding, midtveisevaluering, fremdriftsrapportering og emneevaluering, men det var også noen nye elementer som dialogmøter, programevaluering, samt alumni- og frafalls- og forsinkelsesundersøkelser.

Høsten 2020 ble det satt i gang et arbeid for å implementere de nye elementene som ikke allerede var iverksatt, samt å sette kvalitetsarbeidet i et bedre system for å tilrettelegge for en kontinuerlig kvalitetsutvikling. Denne saken gir en statusoppdatering om det systematiske kvalitetsarbeidet som har blitt gjort våren 2021, og gir en oppsummering av dialogmøtene som er gjennomført mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen ved alle fakultetene.

2. Kvalitetsarbeid våren 2021

Våren 2021 har det blitt gjort en del arbeid for å videreutvikle kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen. Det har blitt utarbeidet retningslinjer for programevaluering, kvalitetsarbeid har blitt innført som et punkt i den årlige ph.d.-utdanningsmeldingen og det har blitt gjennomført dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen.

Programevaluering: I kvalitetssystemet står det at alle ph.d.-programmene skal gjennomføre en programevaluering minst hvert sjetten år. Siden ph.d.-programmene ble opprettet i 2019, skal alle ha gjennomført en evaluering innen utgangen av 2025. Våren 2021 har det blitt utarbeidet retningslinjer for gjennomføring av programevaluering som ble diskutert i FU 24. mars (sak [12/21](#)), og som ble sendt til fakultetene i brev datert 4. juni 2021.

Kvalitetsarbeid som del av ph.d.-utdanningsmeldingen: Som det ble skrevet i universitetsstyresak [15/21](#) har det systematiske kvalitetsarbeidet blitt tatt inn som en del av den årlige ph.d.-utdanningsmeldingen. Ved å ta inn kvalitetselementer i de årlige ph.d.-utdanningsmeldingene kan man bedre dokumentere det betydelige arbeidet som blir lagt ned for å styrke kvaliteten på ph.d.-utdanningen, samt at det kan påpeke hvor det er behov for videre arbeid eller endringer i systemet.

Etter tilbakemeldinger i fakultetenes ph.d.-utdanningsmeldinger vil det bli gjort endringer i hvordan den årlige kandidatundersøkelsen blir gjort tilgjengelig for fakultetene. Tidligere har kandidatundersøkelsen blitt delt da den ble presentert for Forskningsutvalget. Fra 2022 vil

kandidatundersøkelsen bli gjort tilgjengelig for fakultetene på en mer systematisk måte, og kortere tid etter at den er avsluttet rundt februar/mars.

3. Dialogmøter

Våren 2021 har det blitt arrangert dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen ved alle fakultetene. Det ble skrevet en oppsummering etter hvert av møtene. FIA har utarbeidet en felles oppsummering der de viktigste diskusjonspunktene, samt oppfølgingspunktene, er omtalt. Oppsummeringen er vedlagt saken.

Dialogmøtene har vært en nyttig arena for diskusjon mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen. Det har vært en mulighet for å diskutere styrker og utfordringer i fakultetenes ph.d.-utdanninger i mer detalj. Det trekkes fram at fakultetenes ph.d.-programmer ikke bør utvikle seg i veldig ulike retninger. Selv om UiB har syv ph.d.-programmer, deler UiB ut én ph.d.-grad. Godt samarbeid og erfaringsutveksling mellom fakultetene nevnes som viktig for å unngå dette, og flere fakultet har nevnt at ph.d.-koordinatorforum er nyttig i denne sammenheng.

Siden det var første gang dialogmøtene ble avholdt, hadde samtalen et overordnet perspektiv. På møtene snakket man seg gjennom hvordan ph.d.-utdanningen er strukturert ved fakultetene, overgangen til fakultetsvise ph.d.-programmer, nøkkeltall og oppfølging av kandidatene i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler. I tillegg ble koronakrisens effekter på ph.d.-utdanningen diskutert. Veilederopplæring ble diskutert på mange av møtene.

Møtene var også en anledning for fakultetene å spille inn saker og komme med innspill til universitetsledelsen/FIA. Innspill og oppfølgingspunkt som ble nevnt av flere av fakultetene omhandlet blant annet tilbud om karriereutvikling på sentralt nivå, stipendiathjemler og ordningen med mindre omarbeiding. Ut over dette kom det en rekke innspill/oppfølgingspunkter som omhandlet enkeltfakultet. Innspillene og oppfølgingspunktene er omtalt i oppsummeringen.

3.1 Fremtidig organisering av dialogmøtene

Siden dialogmøtene er gjennomført for første gang, har samtalen hatt et noe overordnet perspektiv. Møtene ble i tillegg arrangert vårsemesteret, på samme tid som fakultetene skrev sine ph.d.-utdanningsmeldinger. Dette førte til at man under møtene ikke hadde sist oppdatert informasjon tilgjengelig. Det anbefales at det blir gjennomført dialogmøter hvert andre år i årene framover, som det står skrevet i kvalitetssystemet, og at dialogmøtene blir arrangert i løpet av høstsemesteret. Ved å gjennomføre dialogmøtene i løpet av høstsemesteret kan utgangspunktet for diskusjonen være fakultetenes ph.d.-utdanningsmelding.

Det foreslås at neste runde med dialogmøter finner sted i høstsemesteret 2022.

4. Videre kvalitetsarbeid

Fra høsten 2021 vil det bli jobbet videre med kvalitetsarbeidet. Dette innebærer blant annet implementering av de siste elementene i kvalitetssystemet; alumni-undersøkelse høsten 2021 og frafalls- og forsinkelsesundersøkelse 2022. Det vil videre bli gjort tilpasninger i kvalitetssystemet etter innspill fra fakultetene for å sørge for en kontinuerlig kvalitetsutvikling. Dette inkluderer både innspill i ph.d.-utdanningsmeldingen og under dialogmøtene.

Saken legges med dette fram for Forskningsutvalget til drøfting.

Oppsummering av dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen vårsemesteret 2021

Våren 2021 har det blitt gjennomført dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen med alle fakultetene. Siden det var første gang dialogmøtene ble avholdt, hadde samtalen et overordnet perspektiv. På møtene snakket man seg gjennom hvordan ph.d.-utdanningen er strukturert ved fakultetene, overgangen til fakultetsvise ph.d.-programmer, nøkkeltall og oppfølging av kandidatene, som for eksempel i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler. I tillegg ble koronakrisens effekter på ph.d.-utdanningen diskutert. Møtene var også en anledning for fakultetene å spille inn saker eller komme med innspill til universitetsledelsen/FIA.

Hvordan ph.d.-utdanningen er strukturert ved fakultetene

Selv om det er mange likhetstrekk, er den administrative koordineringen av ph.d.-utdanningen ulikt strukturert ved de forskjellige fakultetene. På noen av fakultetene ligger ph.d.-utdanningen under studieseksjonen, mens på andre ligger den i forskningsseksjonen. Ansvarsfordelingen er også ulikt fordelt mellom fakultet og instituttene. Ved noen fakultet er administrasjonen i stor grad sentralisert på fakultetsnivå, mens instituttene har hovedansvar for den daglige oppfølgingen. Ved andre fakultet er sentraladministrasjonen mer begrenset, og ansvaret er til stor del lagt til instituttene.

Det medisinske fakultet (MED) og Det juridiske fakultet (JUR) har forskerlinjer med 15 plasser. Forskerlinjene er noe ulikt organisert, og begge fakultetene er fornøyde med sine forskerlinjer og rapporterer at dette er attraktive tilbud. Ved Det psykologiske (PSYK) fakultet tilbyr de et dobbelkompetanseløp, der stipendiatene følger et 7-årig integrert løp hvor de oppnår ph.d.-grad og godkjent spesialisering.

Fakultet for kunst, musikk og design (KMD) samarbeider med Det humanistiske fakultet (HF) om KMDs vitenskapelige ph.d.-kandidater. Disse kandidatene er tatt opp i ph.d.-programmet ved HF-fakultetet, men følges opp i det daglige ved KMD. Det er utarbeidet en detaljert avtale om arbeidsfordelingen for disse kandidatene.

Veilederopplæring

Flere av fakultetene har gjort et stort arbeid for å forbedre veilederopplæringen de siste årene, og det kommenteres ved et fakultet at det er signaler om at det er ønskelig med mer opplæring. Flere av fakultetene har på plass e-læringskurs for veiledere, og det blir arrangert blant annet veiledersamlinger og frokost- og lunsjseminarer. Veiledere ved KMD har mulighet til å delta på en årlig samling for det norske veiledermiljøet innen kunstnerisk utviklingsarbeid (KU). Det er viktig at KU-programmene utvikler seg relativt i takt, og at man bruker samlingene for å bygge kultur og skjønne programmet.

Et av tiltakene under *HR Excellence in Reserach* omhandler utvikling av veilederrollen, og styrking av det institusjonelle opplegget for veiledning og veiledningsrollen. I tiltaket skal UiB følge opp ved å etablere et årlig veilederforum, som tilbyr kompetanseheving på veiledningsområdet og drøftinger om veilederrollen. Tatt i betraktning at det er mye som skjer på fakultetsnivå, bør det diskuteres hvorvidt det er nyttig med et slikt forum på tvers av fakultetene, eller det er mer nyttig å styrke veilederopplæringen ved fakultetene.

Overgangen til fakultetsvise ph.d.-program

Overgangen til fakultetsvise ph.d.-program har for det meste gått bra. Det har vært en mulighet for å rydde opp i prosedyrer, samt å få på plass mer detaljerte grunnlagsdokumenter og rutinebeskrivelser. For noen av fakultetene rapporteres det om at dette har vært en tidkrevende prosess, men at de er fornøyde med resultatet. Det kommenteres at det er viktig at fakultetene ikke utvikler programmene i veldig ulike retninger. Ph.d.-koordinatorforumet, som gjennomføres jevnlig med de

administrative ph.d.-koordinatorene på fakultetene, ble av flere trukket fram som et godt forum for utveksling av kunnskap og for samkjøring av driften av ph.d.-programmene.

Koronasituasjonen

Det framkom fra alle dialogmøtene at korona-krisen har påvirket alle ph.d.-kandidatene, men at den har rammet i ulik grad. Det meste av datainnsamling og kildearbeid som innebærer reising har blitt utsatt eller avlyst. Lab-arbeid har blitt rammet hardt, spesielt i begynnelsen av pandemien. Videre er det flere som trekker fram at begrensninger på internasjonal reise hindrer nettverksbygging og dermed den faglige utviklingen. Fakultetene viser ulike former for fleksibilitet, blant annet godtar de andre alternativer for å oppfylle standardkrav i opplæringsdelen om presentasjon på internasjonal konferanse.

Fakultetene har mobilisert for å kompensere for de negative effektene, som for eksempel på PSYK som har arrangert kurs i *mindfulness* og stressmestring, eller Det matematisk- og naturvitenskapelige fakultet (MN) som har arrangert sosiale tiltak som for eksempel gå-tur-grupper. HF rapporterer at stipendiatororganisasjonen ved fakultetet, Stip-HF har hatt stor aktivitet.

Nøkkeltall

Fakultetenes nøkkeltall og de siste årenes variasjon i disse ble diskutert. Den nasjonale styringsparameteren, 6-års målet, ble trukket frem av flere. Det nevnes at dette er et bruttomål som ikke tar høyde for lov hjemlede permisjoner, og at det dermed ikke gir et presist nok bilde av gjennomføringen. 6-års målet kan gi et systematisk skjevt bilde der noen fakultet kommer dårligere ut. Det ble kommentert at dette kan gjelde de fakultet som har en høy andel norske ph.d.-kandidater, ettersom disse i større grad er ute i foreldrepermisjon i løpet av ph.d.-løpet, enn kandidater som kommer fra utlandet. Parameteren vil også gi et skjevt bilde for de fakultetene der en stor andel har planlagte løp på 6 eller 7 år. Sluttseminar og god tilknytning til forskningsgrupper ble trukket fram som gode tiltak for å forbedre gjennomstrømmingen og for å forebygge underkjenninger.

Oppfølging av ph.d.-kandidatene for eksempel i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler, ut over ordinær veiledning

I Handlingsplan for ph.d.-utdanning 2020-2024 er dette en av hovedaktivitetene, og har blitt trukket fram som viktig for kvalitetsarbeidet. Medarbeidersamtaler blir i stor grad gjennomført med ph.d.-kandidater som er ansatt ved UiB, selv om det er variasjoner mellom fakultetene i hvilken grad. Ved noen fakulteter og institutter tilbys det en årlig oppfølgingssamtale også til eksterne ph.d.-kandidater, blant annet ved JUR. Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV) har fått inn i programmet at det skal gjennomføres en årlig oppfølgingssamtale med alle ph.d.-kandidatene.

Fakultetenes innspill til ledelsen/FIA

I møtet var det anledning for fakultetene å komme med innspill til ledelsen/FIA og flere fakultet hadde spilt inn egne saker til agendaen. Under kommer en sammenstilling av mange av innspillene som kom fram under dialogmøtene. Noen av innspillene ble nevnt av flere fakulteter, mens andre innspill kom fra enkeltfakultet. Der det ikke er markert konkrete oppfølgingspunkter, vil innspillene bli tatt til etterretning.

- Sentralt tilbud om karriereutvikling og samarbeid mellom fakultetene

I flere av møtene ble det ytret et ønske om et forbedret tilbud om karriereutvikling på sentralt hold. Det ble nevnt at det er ønskelig med kurs i overførbare ferdigheter på engelsk, at det blir tilbudt alle

ph.d.-kandidater og at det er systematikk i når dette blir tilbudt. Det inkluderte også tilbud innen universitetspedagogikk.

Som en del av UiB sin satsing på karriereutvikling for yngre forskere, samt på grunn av den pågående pandemien, har det blitt gjort tiltak for å styrke karriereutviklingen for yngre forskere¹. Gjennom prosjektet UiB Ferd, som ble startet høsten 2020, det opprettes en nettportal med informasjon og ressurser som er relevante for yngre forskeres karriereutvikling og det skal etableres et karrieresenter. Prosjektet ledes av HR-avdelingen, sammen med deltagere fra blant annet FIA og UB.

Det ble videre nevnt at det er ønskelig med mer samarbeid mellom fakultetene, og at kandidatene kan ta emner på andre fakultet. Koblinger mellom fakulteter kan være nyttig, og det kan føre til verdifull kompetanseutveksling.

Oppfølging: Innspillene om tilbud innen karriereutvikling vil bli tatt med inn i arbeidet med UiB Ferd.

- **Stipendiathjemler og antall stipendiater over grunnfinansiering**

Flere fakultet skulle helst sett at man fikk tildelt flere stipendiathjemler, og ønsket å overbringe dette under møtet. Refordelingen av stipendiathjemler skjer hvert år ifm. budsjettet, og stillingene fordeles for 4 år. Refordelingen gjøres basert på en modell med faste parameter, samt prioriteringer i forbindelse med de strategiske satsingsområdene. Spesielt når det gjelder det sistnevnte var det flere fakultet som hadde sett at de kom heldigere ut.

Stipendiathjemler ble også nevnt av flere i forbindelse med koronasituasjonen. På grunn av et økt antall forlengelser av dagens stipendiatstillinger, blir man nødt til å utsette nye utlysninger av ph.d.-stipendiater.

- **Mindre omarbeiding**

Mindre omarbeiding ble diskutert under flere av møtene. Saken ble diskutert under FU-møte 12. mai (sak [16/21](#)), og FIA har notert innspillene som kom inn både under møtet og dialogmøtene.

Oppfølging: Innspillene vil bli tatt med til en revidering av forskriften som er planlagt høsten 2021, slik at paragrafen blir tydeligere. Det er videre viktig med erfaringsutveksling mellom fakultetene om retningslinjer og håndtering av saker med mindre omarbeiding.

- **Vedtak som fattes av «fakultetet selv» i den reviderte forskriften**

For noen fakultet ble det fremholdt at det er en utfordring at såpass mange type vedtak skal fattes av «fakultetet selv». Dette medfører mye arbeid på administrasjonen på fakultetet, som man helst skulle delegert til instituttene.

Oppfølging: I revideringen av forskriften kan det vurderes om det er vil være formålstjenlig å fjerne «fakultetet selv» fra noen av reglene i forskriften.

- **Tydelig rollefordeling om oppfølging av kandidatene som ikke er ansatt ved UiB**

En stor gruppe ph.d.-kandidater har ikke et ansettelsesforhold ved UiB. I mange tilfeller får disse ikke ta del i de tilbudene som er utviklet for UiB-stipendiater. Det er viktig at man sørger for god oppfølging også av denne gruppen.

Oppfølging: FIA jobber for god oppfølging av alle ph.d.-kandidatene, og tar med seg innspillene i videre blant annet i samarbeidet med bedriftshelsetjenesten angående mental rådgivning og i arbeidet med karriereutvikling.

- **Tydeligere retningslinjer fra UiB sentralt om hva som skal inn i oppfølgingssamtalene**

¹ Styresak [124/20](#) – Orientering om universitetets beredskapsarbeid i forbindelse med koronaviruspandemien

I Handlingsplan for ph.d.-utdanning 2020-2024 er en av hovedaktiviteten at alle ph.d.-kandidater skal tilbys minst én årlig oppfølgings- eller medarbeidersamtale ved instituttet/fagmiljøet ut over ordinær veiledning. Det er ønskelig med retningslinjer fra UiB sentralt om hva som skal inn i oppfølgingsamtalene med kandidatene, hvem som skal gjennomføre dem med kandidatene, og hvordan samtalene skal følges opp.

Oppfølging: FIA vil utrede mulighetene for å utarbeide retningslinjer for oppfølgingsamtaler med ph.d.-kandidatene.

- **Tydelige rammer for gjennomføring av programevaluering**

Det er ønskelig med tydelige rammer for gjennomføring av programevaluering.

Oppfølging: FIA har utarbeidet retningslinjer, som er behandlet i FU 24. mars og delt med fakultetene via ePhorte i brev datert 4.juni 2021.

- **Digital infrastruktur: relevant tilgjengeliggjøring og arkivering av forskningen**

Det er behov for grunnleggende forskningsinfrastruktur og muligheter for lagring og arkivering av forskningen som gjøres innen kunstnerisk utviklingsarbeid.

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 23.06.2021
FU-sak: 24/21		Arkivsaknr.:

Forberedelsen NOKUT - tilsyn

Forberedelse til NOKUT-tilsyn

NOKUT har ansvar for å føre tilsyn med universiteters og høyskolers systematiske kvalitetsarbeid, og ifølge NOKUT sin tidsplan kan UiB forvente tilsyn i løpet av 2022. Målet med tilsynet er å kontrollere at institusjonenes systematiske kvalitetsarbeid oppfyller gjeldende krav i lov og forskrift, og å stimulere til å videreutvikle det systematiske kvalitetsarbeidet.

Denne saken vil gi en oversikt over hvilke elementer av kvalitetsarbeidet man kan forvente blir evaluert i et tilsyn og beskrivelse av prosessen rundt NOKUT sitt tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet som er ventet i 2022.

1. Bakgrunn

I følge NOKUT sin tidsplan kan UiB forvente tilsyn i løpet av 2022. Målet med tilsynet er:

- Å kontrollere at institusjonenes systematiske kvalitetsarbeid oppfyller gjeldende krav i lov og forskrift
- Å stimulere institusjonene til å videreutvikle det systematiske kvalitetsarbeidet. Tilsynet skal synliggjøre styrker og avdekke områder der institusjonen trenger å videreutvikle det systematiske kvalitetsarbeidet.

2. Prosess for tilsynet

Tilsynet vil omfatte hele UiB sitt kvalitetsarbeid, både lavere og høyere grader. Stegene i tilsynsprosessen er hentet fra NOKUT sine hjemmesider¹.

- **Varsel:** Institusjonene vil bli varslet seks måneder i forkant om at tilsynet settes i gang og sikre at institusjonene får all nødvendig informasjon om tilsynsprosessen.
- **Dokumentasjon:** NOKUT vil be om strategiske dokumenter fra institusjonsledelsen og dokumentasjon på systematiske kvalitetsarbeid ved noen representative studieprogrammer ved institusjonen. Det vil videre bli bedt om dokumentasjon på ulike nivåer i institusjonen.

¹ Tilsynsprosessen: <https://www.nokut.no/utdanningskvalitet/tilsyn-med-det-systematiske-kvalitetsarbeidet/tilsynsprosessen/>

Fra siste tilsynsrapporter som er gjort tilgjengelig er det i tillegg til dokumentasjon på institusjonsnivå blitt bedt om dokumentasjon på kvalitetsarbeid ved minst ett ph.d.-program, i tillegg til studietilbud på lavere nivå.

- **Institusjonsbesøk:** Komiteen vil gjennomføre et institusjonsbesøk med varighet på 2-3 dager, med den hensikt å få utdypet informasjon om den skriftlige dokumentasjonen og for å eventuelt belyse forhold som er uklare eller ikke tilstrekkelig besvart. Komiteen vil gjennomføre intervjuer med sentrale aktører ved institusjonen, samt møter med institusjonens ledelse.
- **Rapport:** Komiteen skriver en rapport for tilsynet hvor de både vurderer hvert enkelt ledd i studietilsynsforskriftens §4-1 og gir en helhetlig vurdering. Hvert ledd vil vurderes til godkjent eller ikke, og hva som eventuelt må rettes opp. Uavhengig av om kvalitetsarbeidet blir vurdert som godkjent, vil rapporten inneholde råd om hvordan institusjonen kan utvikle kvalitetsarbeidet sitt.
- **Vedtak:** Når rapporten foreligger, vil institusjonen få mulighet til å uttale seg. Uttalelsen og rapporten vil legges fram for NOKUT sitt styre som vil gjøre et vedtak. Vedtaket kan ha tre utfall: tilfredsstillende, enkelte mangler og vesentlige mangler. Etter vedtak om enkelte mangler vil institusjonen få en opprettingsfrist på 3-12 måneder. Ved vesentlige mangler vil opprettingsfristen være 12 måneder. Saken må deretter behandles i styre på nytt. Dersom kvalitetsarbeidet da vurderes som ikke godkjent vil institusjonen miste akkrediteringsretten/retten til å opprette nye studier.

Det er meldt at UiB vil få tilsyn vår 2022-høst 2022. NOKUT har delt tilsynene inn i grupper/tilsynsprosjekter, og UiB vil få tilsyn på samme tidspunkt som UiO, NTNU og UiT. I etterkant av tilsynet vil det bli utarbeidet en samlet rapport for tilsynsprosjektet, og NOKUT vil arrangere et oppfølgingsseminar etter at tilsynene er avsluttet.

3. Rammer for tilsynet og evalueringspunkter

NOKUT har de siste årene fått nye rammer for tilsynsarbeidet gjennom revidert regelverk og reviderte standarder og retningslinjer for kvalitetssikring i Europa. Gjeldende nasjonale krav til institusjonenes kvalitetsarbeid ble fastsatt i NOKUTs studietilsynsforskrift² i februar 2017 og i Kunnskapsdepartementets forskrift om kvalitet i høyere utdanning³ i 2016.

Den viktigste endringen i studietilsynsforskriften når det gjelder tilsyn er at det nå stilles direkte krav til institusjonenes systematiske kvalitetsarbeid, jft. kapittel 4, §4-1. § 4-1. omfatter følgende punkter:

- (1) Kvalitetsarbeidet skal være forankret i en strategi og dekke alle vesentlige områder av betydning for kvalitet på studentenes læringsutbytte
 - Forankringen kan være gjort i et separat dokument eller inngå i andre strategiske dokumenter
 - Institusjonen selv definerer hvilke områder som er vesentlige for kvaliteten og studentenes læringsutbytte

² Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-02-07-137>

³ Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-02-01-96>

- (2) Kvalitetsarbeidet skal være forankret i institusjonens styre og ledelse på alle nivåer. Kvalitetskultur skal fremmes blant ansatte og studenter
 - Styre og ledelse skal være oppdatert om kvaliteten og ansvarsfordelingen skal være tydelig definert
- (3) Ordninger for å systematisk kontrollere at alle studietilbud tilfredsstillir kravene i Studiekvalitetsforskriftens §3-3 og kapittel 2 i Studietilsynsforskriften
- (4) Systematisk innhenting av informasjon fra relevante kilder for å kunne vurdere kvaliteten
- (5) Bruk av kunnskap fra kvalitetsarbeidet til å utvikle kvaliteten og avdekke sviktende kvalitet. Sviktende kvalitet skal rettes opp innen rimelig tid
- (6) Bruk av resultater fra kvalitetsarbeidet som del av kunnskapsgrunnlag ved vurdering og strategisk utvikling av institusjonenes samlede studieportefølje
 - For institusjoner med en relativ stabil fagportefølje bør dette kriteriet benyttes til å forsikre seg om at programmene holdes faglig oppdaterte og svarer til arbeidslivets behov

For å få kvalitetsarbeidet vurdert til tilfredsstillende må alle ledd i disse kravene godkjennes. Gjennom tilsynet vil komiteen vurdere alle punktene i § 4-1 og gi en helhetlig vurdering av dem. Hvert ledd vil vurderes til godkjent eller ikke, og hva som eventuelt må rettes opp.

Saken legges med dette fram for utvalget til informasjon.

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 23.06.2021
FU-sak: 25/21		Arkivsaknr.:

Gjennomgang av Forskningsutvalgets arbeid 2017 - 2021

1 Innledning

Denne saken gir en gjennomgang av Forskningsutvalgets arbeid i perioden 2017-2017, med vekt på utvalgets hovedsaksområder. Avslutningvis blir utvalget bedt om å gi sin egen vurdering av arbeidet i perioden.

2 Mandat og sammensetning

Forskningsutvalgets formål er fastsatt i utvalgets reglement, vedtatt av Det akademiske kollegium i 25. april 1996, der det heter at «Universitetets forskningsutvalg skal være et rådgivende organ for Universitetsstyret i forskningspolitiske og forskningsstrategiske spørsmål». Utvalget skal gjennom sin virksomhet arbeide for å sikre best mulige vilkår for universitetsforskningen, og da særlig grunnforskningen som universitetet har et spesielt ansvar for. Utvalget har et spesielt ansvar for å gi Universitetsstyret råd i spørsmål knyttet til internasjonalisering.

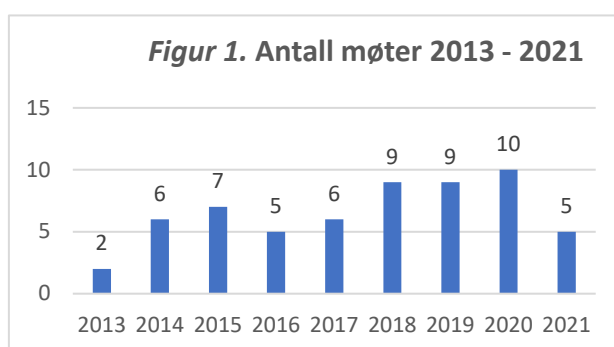
Forskningsutvalget hadde fra sin opprettelse i 1996 syv medlemmer: prorektor, fire representanter for de fast vitenskapelig ansatte, en representant for stipendiatgruppen og to studenter. Ved inngangen til en ny funksjonsperiode i 2005, fikk utvalget en ny og utvidet sammensetning. Medlemmer har vært prorektor, fakultetenes prodekaner for forskning, en representant for gruppe B og tre studenter. Universitetsmuseet møter med én representant. Utvalget ble utvidet med en representant fra Fakultet for kunst, musikk og design (KMD) fra 1. januar 2017.

På bakgrunn av tidligere behandling i Universitetsstyret og Forskningsutvalget, samt innspill fra prodekanene i januar 2018, ble det i Universitetsstyrets møte 15. februar 2016 (styresak 9/18) foreslått og vedtatt nytt mandat, sammensetning og arbeidsform for utvalget. Etter dette skal FU primært gi råd til universitetsledelsen, og ikke fatte vedtak. Utvalget skal samtidig være et forum for diskusjon og erfaringsutveksling med sikte på utvikling av beste praksis i de saker som er til behandling i utvalget, som f.eks. forskerutdanning, eksternfinansiering, tverrfaglighet, forskningsledelse, aktuelle forskningspolitiske spørsmål, publisering og internasjonalisering. Til endringen knytte det seg videre en forventning om at strategiske spørsmål ville få en større plass i utvalgets arbeid. Det nye mandatet omfatter også behovet for økt ekstern finansiering.

Prorektor leder utvalget. Sammensetning fulgte mønsteret fra tidligere, men antall studenter ble redusert til 1 representant, slik det også var i utvalget fra etableringen i 1996 og frem til 2005. Representanten for doktorgradsstipendiaten/postdoktorene og studentene oppnevnes av rektor for ett studieår etter forslag fra henholdsvis fagorganisasjonen og Studentparlamentet. Dette var i tråd med etablert praksis.

3 Møter og saker

Møtene i Forskningsutvalget har vært berammet med tilnærmet samme hyppighet og tidspunkt som møter i Universitetsstyret. Praksis har blitt endret, bl.a. på grunn av nye prosedyrer for forberedelse og saksbehandling av styresaker. Utvalget har økt antall møter, slik at i perioden er avholdt møter alle måneder gjennom året, med unntak av april (påske), juli og tildels august (sommerferie).

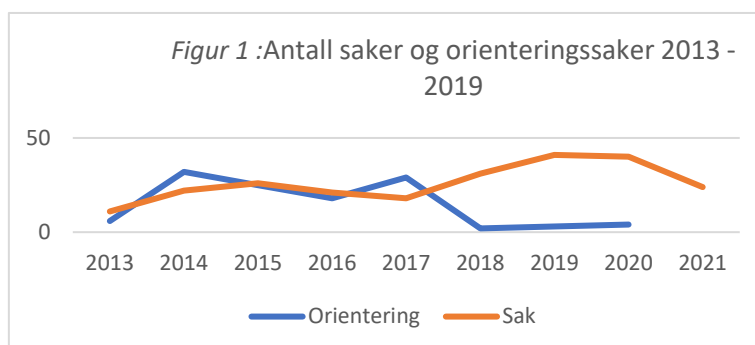

I perioden f.o.m. 7.09.2017 t.o.m. 23.06.17 er det avholdt 36 møter, en økning på 57% fra forrige periode da det ble avholdt 22 møter. Totalt i perioden ble 167 saker og orienteringssaker lagt frem for utvalget.

Tabell 1: Antall møter og saker 2013 – 2021

	Møter	Saker	Orienteringer	Total
2013 - 2017	22	95	93	188
2017 - 2021	36	139	28	167

Antall saker har økt med 46% fra foregående periode, mens antall orienteringssaker har falt med nærmere 70% fra 98 til 23, slik det kommer frem av figur 1 nedenfor.

Figur 1

Endringen skyldes en omlegging i tråd med utvalgets nye mandat som legger større vekt på utvalgets rådgivende funksjon. I tidligere perioder hadde orienteringer primærfunksjon som informasjon til utvalget, og ble lagt frem uten nærmere omtale eller oppfølging. Utvalget har gått bort fra en slik passiv orientering. Orienteringssaker blir nå gitt egne saksnummer og knyttet til en saksbehandler ved FIA. Sakene har blitt presentert for utvalget gjennom lysark eller saksforelegg, eller begge deler, og blitt en mer aktiv del av utvalgets saksportefølge. Informasjonssaker er ved et fåtall anledninger gitt under punktet eventuelt.

4 Hovedsaksområder.

Utvalget har to dominerende hovedsaksområder, forskning og forskerutdanning. Til sammen står disse for 75% av saksmengden, med 50% på forskning og rundt en fjerdel (27%) på forskerutdanning i inneværende periode. Dette er på nivå også med fordelingen i periode 2013-2017.

Tabell 2: Hovedsaksområder 2013-2021

	Annet	Forsker- utdanning	Forskning	Infrastruktur	Internasjonal	Strategi	Åpen forskning
2013 - 2017	4 %	24 %	49 %	3 %	15 %	5 %	0 %
2017-2021	5 %	28 %	50 %	1 %	10 %	2 %	5 %

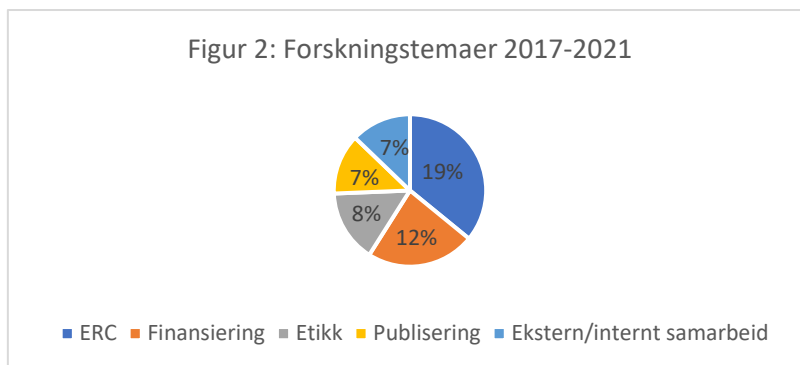
Internasjonalisering sto for 15% i forrige periode, men er nå noe lavere. Dette skyldes at de relevante handlingsplaner i all hovedsak ble ferdigstilt i forrige periode. Det samme gjelder strategisaker. Strategiske saker har hatt en mindre nedgang, som eget saksområde. Fornyelsen av UiB strategi ble ikke behandlet i utvalget denne perioden. Strategiske saker har imidlertid blitt tematisert og dermed vært med å prege de andre hovedsaksområdene i større omfang enn i tidligere perioder.

Åpen forskning kom først med som hovedsaksområde i inneværende periode. Kategorien Annet omfatter bl.a. konstituering av utvalget og oppsummering av utvalgets virksomhet.

4.1 Forskning

Figur 2, angir fordeling av de fem hyppigste, viktigste temaene som oftest har vært drøftet innen forskning. I tråd med endring i utvalgets mandat, er det rettet fornyet oppmerksomhet mot ekstern finansiering. Utvalget har valgt å følge utviklingen i enkelte saker og saksområder nesten gjennom hele perioden, bla. med søknadsarbeidet til ERC. ERC har vært et fast emne på en rekke møter, bla. fordi fakultetene har vedtatt egne ambisjonstall for sin søknadsaktivitet til de ulike stipendkategoriene i dette kvalitetsprogrammet

Figur 2: Forskningstemaer 2017-2021

Oppmerksomheten mot ERC korresponderer med tilsvarende oppmerksomhet mot EUs rammeprogram H2020, men er nå mer spisset. Forskningsutvalget har fungert som forum for oppfølging og meningsutveksling om satsingen på ERC.

Temakategorien «finansiering» omfatter saker der utvalget har blitt informert om, og drøftet, resultater av nasjonale og internasjonale utlysninger. Utvalget har videre behandlet Prosjektetableringsstøtte (PES) og Posisjoneringsstøtte (POS), samt bidrags- og oppdragsfinansiert aktivitet og finansieringskilder utenom EU og NFR.

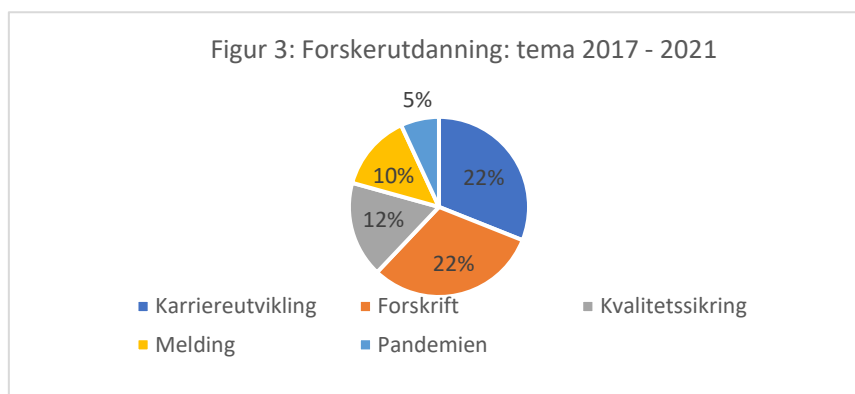
Etikk har fått en mer fremskutt posisjon i utvalgets arbeid i perioden. Utvalget har drøftet økt ansvar for å spre kompetanse om forskningsetikk, redelighet i ph.d.-utdanningen samt spørsmål om akademisk frihet. Revidert versjon av NESH sine forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora ble lagt frem for utvalget. Redelighetsutvalgets arbeid har blitt lagt frem for utvalget til orientering.

Eksternt/internt samarbeid dreier seg i all hovedsak om UiBs samarbeid med Norge, og det regionale samarbeidet i UH-nett Vest.

4.2 Forskerutdanning

Innenfor forskerutdanning er det kun karriereutvikling som også var blant de hyppigste temaene i forrige periode. Endringene i temaprofilen skyldes i første rekke arbeidet med gradsforskriftene i og kvalitetssikring, slik det kommer frem av figur 3 nedenfor.

Figur 3: Forskerutdanning: tema 2017 - 2021

Karriereutvikling står for over en femtedel (22%) av sakene innen forskerutdanning i perioden. Arbeidet med utvikling av ny forskrift for de fakultetsvise ph.d. programmene har samme

omfang som karriereutvikling, og omfattet forslag til endring i forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) og forskriften for graden philosophiae doctor (ph.d.) i kunstnerisk utviklingsarbeid. UiB er det første universitet i Norge som har vedtatt forskrift for en doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid.

Utvalget har i flere omganger behandlet ph.d. forskriftens adgang til mindre omarbeiding av avhandling. Mot slutten av perioden har utvalget behandlet og fremmet forslag til revisjon av forskriften for graden dr. philos.

Pandemien er behandlet både som orientering og drøftingssak, og Universitetsledelsen bestemte i samråd med HR-avdelingen at det skulle gjennomføres en spørreundersøkelse blant ph.d.-kandidater og postdoktorer for å kartlegge hvordan denne gruppen har opplevd korona-pandemien og hvordan dette har påvirket fremdriften. Resultatene ble lagt frem i mai-møtet 2021. 50% (N:845) av mottakerne besvarte hele undersøkelsen, og 3% har svart på deler av den. Av respondentene var 82% ph.d.-kandidater, og 18% postdoktorer. Alle fakultetene er representert blant respondentene. 67% av respondentene er ph.d.-kandidater som er ansatt ved UiB. Undersøkelsen viser at 88% av respondentene er forsinket i noen grad. Andelen kandidater som rapporterer at de er forsinket er høyest i gruppen som har vært ph.d.-kandidat eller postdoktor i 1-2 år. I denne gruppen rapporterte 93% at de er forsinket (i varierende grad).

Andre oppgaver

Forskningsutvalget har i perioden hatt rollen som styringsgruppe for to utredninger. Den ene utredningen var knyttet til arbeidet med kvalitet i forskning og fikk ble tittelen «UiB fram». Den andre dreiet seg om utarbeidelse av «et tydelig regelverk for problemstillinger knyttet til kvalitetssikring, opphavsrett, personvern, deling og bruk av læringsressurser», også kalt åpne læringsressurser. Arbeidet med UiB Fram ble gitt en separat møttestruktur der styringsgruppens møter ikke har vært en del av utvalgets ordinære sakskart.

Arbeidet med digitale læringsressurser har vært utført av en arbeidsgruppe som har avgitt rapport underveis og gitt utvalget anledning til å komme med innspill.

4.3 UiB Fram

UiB Fram ble etablert som eget i 2019 prosjekt og organisert med en arbeidsgruppe med vitenskapelig ansatte, og med Forskningsutvalget som styringsgruppe. Forsknings- og innovasjonsavdelingen har vært sekretariat. Det er nå ferdigstilt en rapport med anbefalinger til sentrale områder som bør løftes fram og videreutvikles ved UiB. Disse anbefalingene baserer seg på en gjennomgang og systematisering av et bredt kunnskapsgrunnlag som er lagt til grunn for hele prosjektet. Som en del av arbeidet er det blant annet innhentet et empirisk kunnskapsgrunnlag i regi av analyseselskapet Ideas2Evidence som har utført en spørreundersøkelse med svar fra 2823 vitenskapelig ansatte ved UiB. UiB FRAM rapporten ble lagt frem for styret i juni 2021.

4.4 Digitale læringsressurser

Arbeidsgruppen fikk i oppdrag å definere «åpne læringsressurser», indentifisere problemstillinger knyttet til opphavsrett, personvern, universell utforming og kvalitetssikring. Arbeidsgruppen skulle komme med innspill til hvordan disse problemstillingene kan ivaretas i en revisjon av IPR-reglementet, samt komme med innspill til en opplæringsplan ved UiB. Et høringsdokument ble sendt fakultetene og utvalget vil behandle arbeidsgruppens sluttdokument på sitt juni møte.

5 Avslutning

Forskningsutvalget kan i år feire sine første 25 år med rekordhøy aktivitet. For utvalgets medlemmer har særlig studieåret 2020-2021 vært spesielt aktivt. Pandemien og overgang til digitale møter har ikke dempet aktiviteten.

For å sikre en bred drøfting av saken legges det legges opp til et gruppearbeid om med utgangspunkt i følgende:

1. Forskningsutvalget bes om å gi en vurdering av temaer og hovedsaker i perioden.
2. Hvilke forhold vil utvalget anbefale å bevare og utvikle med sikte på neste periode?

21.06.21. Bjørn Einar Aas

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 23.06.2021
FU-sak: 26/21		Arkivsaknr.:

Evaluering av Momentumprogrammet

For å nå de strategiske målene om å utvikle flere ledende forskningsmiljøer trenger UiB å fremme en ny generasjon av talentfulle unge forskere som utvikler banebrytende forskning, bygger bro på tvers av fag og sektorer, bidrar til å løse samfunnsrelevante problemer, og som aktivt vil skape fremtidens forsknings- og innovasjonslandskap. I 2017 ble Momentumprogrammet¹ dannet for å adressere dette behovet.

Momentum III har sitt siste seminar våren 2021. For hvert kull har det blitt gjennomført mindre evalueringer som har ledet til mindre tilpassinger av programmet, men det har ikke blitt gjennomført en større evaluering av programmet siden oppstarten i 2017.

I FU 24.02.2021 (6/21) ble utvalget forelagt en plan for å evaluere og videreutvikle Momentum. I denne saken blir det informert om det konkrete opplegget for evalueringen. Evalueringen er planlagt å starte opp 3.kvartal 2021.

Evaluering av Momentumprogrammet

Evalueringen skal sikre at programmet:

1. leverer relevant og etterspurt opplæring av høy kvalitet,
2. møteser deltagerens behov som aktive forskere og
3. inngår i, og bidrar til det helhetlige tilbudet om karriereutvikling ved UiB.

Evalueringen av Momentumprogrammet vil ta utgangspunkt i følgende elementer:

- **Eksisterende datasett:** grundig analyse av innsamlet evalueringsdata fra Momentum I-III
- **Case-studier:** nasjonale/internasjonale case-studier som kan gi innsikt i nylig utvikling og beste praksis-eksempler for talentutvikling for yngre forskere.
- **Fokusgrupper:** med Momentum-alumni for å få deres erfaringer, synspunkter og innspill
- **Stakeholder-intervju:** med seniorforskere/vitenskapelig ansatte og forskningsledere som ansetter og leder yngre forskere ved UiB
- **UiB Ferd:** konsultering under evaluering av seminardelen. Hva kan vi dele av innhold, hva skal vi beholde til 'talentene', og hvordan kan vi bruke eventuell ekstra tid til å dykke dypere inn i kjernetematikken som følge av deling av innhold med UiB Ferd?

UiB Fram: funn og anbefalinger om erfaringene og behovene til yngre forskere ved UiB vil trekkes inn i evalueringen.

Materialet vil gi et kunnskapsgrunnlag som vil bli brukt til å utvikle programmet og gi anbefalinger på følgende områder:

¹ Se informasjon om Momentumprogrammet på [nettsiden](#)

1. Programmetts målsetninger

Gjennomgå programmetts målsetninger i lys av den utviklingen som har skjedd innen karriereutvikling for yngre forskere ved UiB siden oppstarten av programmet, inkludert arbeidet med UiB Ferd.

2. Deltagere

- a. **Opptakskriterier:** Sikre en best mulig sammensetning av deltagerne, slik at programmet leverer innhold av høy kvalitet til alle deltagerne. I evalueringen vil det være særlig fokus på de ulike stillingskategoriernes behov slik at man sørger for at Momentum fortsetter å legge til rette talentutvikling av de *rette kandidatene* på *riktig måte*.
- b. **Søknadsprosess:** behovet for å tilby fakultetene ytterligere støtte i vil bli gjennomgått.

3. Programmetts innhold

- a. **Seminarer/opplæring:** dagens innhold og hvordan det leveres vil bli gjennomgått i tett samarbeid UiB Ferd-arbeidsgruppen.
- b. **Mentorordning, stipend og andre tilbud:** effektene av Momentumprogrammetts mentorordning og stipend skal gjennomgå. Det vil vurderes om det er behov for/mulige fordeler ved ytterligere ressurser for å støtte Momentumkandidatene, både under og etter programmetts slutt.

4. Evaluering

Muligheten for å utvikle et mer omfattende system for evaluering av programmet og kvalitetssikring fra år til år, vil undersøkes. Dette kan involvere utviklingen av målbare suksessindikatorer som kan brukes for å evaluere Momentumprogrammetts hovedmålsetninger over tid.

Tidslinje og organisering

Evalueringen vil starte samtidig med Momentum IV og avsluttes i første kvartal 2022.

Aktivitet	Kv.1 '21	Kv.2 '21	Kv.3 '21	Kv.4 '21	Kv.1 '22	Kv.2 '22
Evaluering			x	x	x	
Resultater og anbefalinger					x	
Utvikle M5 (2022-23)					x	x

Evalueringen vil gjennomføres av en prosjektgruppe som består av medlemmer fra de tre avdelingene FIA, HR og KA, som utvikler og leverer innhold til Momentumprogrammet. Det legges opp til at vitenskapelig ansatte er med i prosjektgruppen. Prosjektgruppen vil gjennomføre evalueringen i tett samarbeid med UiB Ferd, og rapportere til Forskningsutvalget.

Saken legges med dette fram for Forskningsutvalget til **orientering**.